

Kirkens UNDERSVISING

3
1998
oktober

TEMA: Voksedommen

INDHOLD

Voksendommen og voksenaldrene

Af Viggo Ernst Thomsen

3

Livet er ikke det værste man har

Af Bruno Rasmussen

7

Tåbernes Testamente

Af Hanne Davidsen

11

Film i undervisning og studiekredse

Af Jesper Hougaard Larsen og Marianne Larsen

15

Folkehøjskolens pædagogik

Af Henning Nørhøj

20

Bøger og materialer

25

Dette nummer af Kirkens Undervisning har som tema Voksendommen. I redaktionen diskuterede vi ivrigt om vi var i stand til at levere et blad, der kunne bringe kvalificerede bud på kirkelig undervisning for voksne. Undervisning for børn er der en gammel kirkelig tradition for og den kører jo nærmest på skinner. Også undervisning for de ældre tilgodeses med sogneaftener, ældremøder etc. Men hvad med mennesker i alderen 20 til 60? Er der noget for dem?

Ja, skal man tro de artikler, som Kirkens Undervisning bringer i dette nummer står det ikke så galt til endda. Der er ved at ske noget på området for voksne, hvor det eneste kirkelige ritual der specielt henvender sig til denne gruppe er brylluppet. Der påbegyndes studiekredse, hvor udgangspunktet ikke er en roman men en film, nye forfattere inddrages i kirkelig undervisning, kirkespil, der længe var bandlyst i kirkelig sammenhæng, begynder igen at vinde frem, som et pædagogisk middel indenfor kirkelig undervisning. Kort sagt, der er en udvikling i gang, som i høj grad er motiveret af det vakuum for kirkelig voksenundervisning, der i mange år har præget billedet.

Dette nummer bringer artikler, der specielt henvender sig til folk, der ønsker at etablere kirkelig voksenundervisning, men som måske ikke ved, hvordan et sådan projekt skal gribes an. Hvordan starter man f.eks. med at lave et kirkespil, hvordan inddrager man de efterhånden mange gode danske film med kristne temaer etc?

Her kan artiklerne måske hjælpe med, idet udgangspunktet er meget praktisk - en slags: „Gør det selv-vejledning“ eller et idékatalog.

På grund af det overvældende tekstmateriale, der er kommet ind, har vi valgt at lave et nummer, hvor illustrationer er meget sparsomme. Simpelthen for at give plads til artiklernes forslag og ideer. Vi ved, at der er meget tekst i dette nummer, men til gengæld håber vi, at artiklerne kan være med til at skabe nye tiltag rundt omkring. Så værsgod at læse og blive inspireret.

Poul Abildgaard

Voksendommen og voksenaldrene

**Begrebet „voksen-
dom“ er ikke så entydigt,
som man skulle tro.
Der er vokset en ny ty-
pe voksen-dom frem i
det moderne samfund,
nemlig den voksnes
livsfase, hvor børnene
er flytte hjemmefra.
Man burde derfor tale
om fem livsaldre og ik-
ke om fire. Hvordan
udnytter vi den „eks-
tra“ livsalder?**

af Viggo Ernst Thomsen

Tre af de fire livsaldre kan på dansk navngives med et enkelt ord med '-dom' som endelse (barndom, ungdom og alderdom). For voksenalderen er det eneste ord (ifølge Nudansk Ordbog) derimod 'manddom'. Alligevel bruger flere og flere det mere (køns)politiske korrekte nydanske ord: 'voksen-dom'. Men voksendommen er i dag ikke én livsalder, men snarere to. Det kræver en demografisk forklaring:

Den længere levetid og de to voksen-domme

Voksendommen så anderledes ud i forhistorisk tid. Før den ægyptiske og mesopotamiske kultur opstod i oldtiden, nåede kun 5% at blive 40 år. Med kultursamfundene er den gennemsnitlige levealder blevet firdoblet på 3000 år. Næsten halvdelen af levealderforlængelsen er sket i vort århundrede. I år 1900 var gennemsnitslevealderen (i USA) 43 år. I 1915 var den steget til 55 år. I 1930 til 60 år og i 1950 til 68 år, mens den i 1979 var vokset til 74 år (ifølge Johan Fjord Jensen). Voksenlivet er dermed gennemsnitligt blevet 50 % længere (- i den rige del af verden). Den absolutte alder er derimod ikke steget. På trods af fortællinger om de meget gamle i Kaukasus og Metusalem og hans cykel, synes den absolutte alder for mennesket (her i perioden FØR vi kan forvente genteknologiske forsøg med forlængelse af den absolutte levetid) at være omkring 100 år, men langt de fleste af en årgang er døde inden de er 85 år.

Den tidlige voksenalder er præget af børneomsorg. Biologisk set er familiens formål at give børnene beskyttelse, omsorg og pleje og lære dem at klare sig på egen hånd. Det nye er - med livsforlængelsen og det færre antal børn pr. familie - at voksenlivet fortsætter efter at børneværelserne står forladte i en „sen voksen-dom“. Johan Fjord Jensen kalder det for den postparentale livsfase. Denne livsfase er i dag - især for de længerelevende kvinder - næsten lige så lang som forældrelivet med hjemmeboende børn. Der er således typisk to voksen-domme og vi burde derfor egentlig tale om 5 livsaldre og ikke om de fire.

De fem livsfaser og de seks overgangsstadier

De fem livsaldre i et moderne, vestligt menneskes liv er således med grove træk: barndom (0 til 13 år), ungdom (11 år til 30 år), tidlig voksen-dom (25 år til 50 år), sen voksen-dom (40 til 75 år) og alderdom (fra 70 år til graven). Overlapperne i aldersangivelserne fortæller ud over variationerne fra person til person, at der her er overgangsstadier i menneskelivet, hvor tingene ikke bare går af sig selv. Fra religionshistorien ved vi, at der tidligere var et overgangsritual for hvert af menneskelivets overgange. Ritualer hjalp med at afværge de truende, ukontrollable kræfter i den kaotiske overgang, markerede symbolsk (og satte såvel ekspressive som verbale ord

på) overgangen og forberedte samtidig til den nye livsfase. I dag er der imidlertid flere livsfaser end der er ritualer til at hjælpe og gelejde os igennem dem.

For med fem livsaldre er der seks overgange: 1) fra foster til barndom, 2) fra barndom til ungdom, 3) fra ungdom til tidlig voksendom, 4) fra tidlig til sen voksendom, 5) fra sen voksendom til alderdom og 6) fra alderdom til død. De både kirkelige og folkelige traditioner i vort samfund dækker som bekendt de tre første og den sidste: barnedåb, konfirmation, bryllup og begravelse, hvorfor vi mangler ritualer for overgangen fra tidlig til sen voksendom og overgangen fra sen voksendom til alderdom.

For den sidste overgang, der ofte falder sammen med pensionering, er der i nogle brancher ved at udvikle sig rituallignende former med afskedsreceptioner og mere eller mindre gyldne håndtryk (- eller spark!), men de er ikke almene. Og de markerer blot overgangen, men hjælper ikke den enkelte med at forberede sig til den nye livsfase. Overgangsritualer er ikke noget, vi sådan lige kan skabe. Indimellem ser vi, at der pustes liv i dvalende ritualer (f.eks. Alle Helgens traditioner for at mindes vore døde). Problemet omkring den sene voksendom er, at der netop ikke er nogle eksisterende ritualer, der kan revitaliseres eller fornys, for begge de to overgange er først opstået i vort århundrede.

Voksenlivets kriser

Psykologien har påvist, at overgangsstadier er vanskelige perioder og hvad der er dette blads læsere velbekendt, at menneskelivets overgange bliver ekstra vanskelige, hvis der ydermere mangler et overgangsritual.

Både udviklingspsykologien og psykoanalysen var i mange år fokuseret alene på børn og unges udvikling. Først i anden halvdel af dette århundrede blev man pga. den befolkningsmæssige udvikling og den humanistiske psykologis fremmarch (Maslow og hans behovspyramide!) for alvor opmærksom på voksenlivets psykologi. Og dermed (de i dag så omtalte) voksenlivskriser.

C.G. Jung præsenterede allerede i 1930 forestillingen om en midtvejskrise eller en livsvending. I 1952 blev Jungs forestilling om en midtvejskrise empirisk bekræftet i en undersøgelse af en lang række amerikanske folkeskolelærere.

Det må bemærkes, at når man i fagpsykologi taler om krise, behøver det ikke nødvendigvis være en for den voksne kvalfuld periode. Krisen består alene i, at personens livsmål må ændres.

I dag må vi imidlertid sige, at hele denne psykologiserende kriesnak nærmest er blevet en selvopfyldende profeti. For via populærpsykologiske udgivelser, ugebladsartikler og en stor gruppe mellem og højt uddannede med psykologiballast, er kriseforståelsen (forventningen) kommet ind i vore hverdagsforestillinger og dag-

ligsprog. Den humanistiske psykologi er tilmed en af forudsætningerne for og medansvarlig for udviklingen af hele terapibølgen og for øvrigt også det, vi kalder New Age.

Pointen er, at når terapibranchen og New Age kan få vind i sejlene, er det netop fordi, vi mangler en almen overgangsrite både ved midtvejs- og ved pensioneringsovergangen, og at vi har lært og forventer at de skal være kritiske. Terapi kan her blive en privat løsning på et alment problem. Meget voksenundervisning fungerer reelt på samme vis. I en undersøgelse af VUC (voksenuddannelsescentrene) er det blevet påvist, at kursisterne søger livsvejledning i overgangen fra en livsfase til en anden (se hos Carsten Nejst Jensen og Lotte Rienekers). Vi må formode, at det samme gør sig gældende for deltagerne i den kirkelige voksenundervisning: de søger vejledning til at justere deres livsmål.

Hvad karakteriserer de to voksendomme og overgangen imellem dem?

Spørgsmålet kan her kun besvares ved at tegne nogle yderst løse streger. For at skrive generelt og kort om voksne er en umulighed. Som én klogt har sagt: „Giv mig en forsamling af kvinder på 40 år og intet er sagt“ For hvor vi med f.eks. en gruppe 15 årige nogenlunde kan forvente en optagethed af de samme pubertetsproblemer, gælder denne ensartethed ikke en

Menniskans lefnadslopp.

gruppe 40 eller 50 årige.

For det andet taler mange om at der ikke kun er en midt-livsovergang(skrise), men flere: en 40 års, en 50 års og en 60 års krise.

For det tredje udløses overgange(kriser) i voksenlivet ikke kun af aldersrelaterede, biologiske generationsforhold. Også såkaldte sociale begivenheder kan spille ind. På makroniveau f.eks. depression, epidemier, krig og på mikroniveau: skilsmisse, arbejdsløshed og en nærtståendes død.

Den fjerde og vigtigste grund til at det følgende kun er løse streger, er, at den slags signalementer bedst beskrives bagudgribende: ældre skriver om yngre. Da jeg selv er i den tidlige voksendom burde jeg egentlig først skrive om dette emne tidligst om 20 år. Men efter disse mange forbehold denne løsagtige, ufærdige skitse:

Tidlig voksenalder

Den tidlige voksenalder starter med indtræden på arbejdsmarkedet og for mange i et parforhold af den ene eller anden slags. Den tidlige voksenalder er den ekspansive livsperiode, hvor ens bevidsthed om egen død ikke er i front, men mere i baggrunden. Det handler mere om at gribe chancen og nuet: Carpe Diem (med mindre

man bliver udsat for meningsløse ulykker, død og lidelse). Hvor man tidligere kunne tale om forskellige livsformer: de selvstændige, lønarbejderne, baglandskvinden og karrierelivsformen er tendensen i dag tydelig i retning af den sidste livsforms dominans for begge køn. Godt hjulpet på vej af slagord om livslang uddannelse til alle og arbejdslivets krav om fleksibilitet, individualisering, omstillingsparathed, mobilitet og samarbejdsevne lever danskere i den tidlige voksenalder i en karrierelivsform, hvor arbejdet er mål og fritiden er middel til at forbedre karrieremulighederne.

Men den frie tid bruges også, efterhånden som parforholdene bliver til familier, til at dyrke „familietroen“. På trods af grundfiguren i vort samfund er individet (den enkeltstående mobile person), høje skilsmissetal og de mange singlehusstande, eksisterer den dybe tro på familien i bedste velgående. For familien opfylder mulighederne for et sted i fred til drømme. Den er i den travle, tidlige voksenalder det virkeligt, autentiske tilholdssted. Så selv om karrierefamilien er en hektisk aftale- og forhandlingsfamilie, betyder den alligevel ufatteligt meget som

et følelsesmættet sted, der giver sammenhæng og tryghed.

Og det er i forbindelse med familielivet, at man i den tidlige voksenalder kan møde det religiøse. Der findes, ifølge K.E. Løgstrup og Børge Troelsen, situati-

oner i livet, som er religiøse, hvad enten vi vil det eller ej. Det er i situationer med meningsløs ulykke, lidelse og død, men også hvor vi overvældes af det glædelige. For mange i denne aldersgrupper sker det sidste, når de får børn. Carsten Jensen skriver i forordet til sin rejsebog at hvad han lærte ved at rejse Jorden rundt intet er at regne i sammenligning med at se sit barn blive født:

„Vi er ikke andet end redskaber og i det øjeblik, hvor vi står med en skrøbelig nyfødt i armene, oplever vi, hvor dækningsløse ordene jeg og vi er. Vi har jo ikke skabt barnet. En fremmed kraft har del i det og os. Og dog er det så hjælpeløst afhængig af netop os...“ (citeret efter Johannes Værg, s.91).

Justering af livsmålene

Mellem den tidlige og sene voksendom eller flere gange undervejs sker der en justering af de personlige livsmål. C.G. Jung kaldte midtvejsovergangen for „overgangen fra livets formiddag til livets eftermiddag“. Er man godt 40 år, når børnene begynder at flytte hjemmefra, med (statistisk) ud-

sigt til at leve 30 år længere, tager livet sig anderledes ud end hvis der kun (som i 1915) var udsigt til at leve 15 år mere. Man kan se frem til/har forventning om et nyt livsrum midt i livet før alderdommen. Man har endnu et helt liv i sigte med mange muligheder, men meningen giver ikke sig selv på samme måde som når man har et yngelplejeansvar.

Der bliver derfor brug for en omfortolkning af ens mål og formål. I litteraturen om livsmidten taler man om, at den voksne har brug for at indoptage livets modsigelser i sit livssyn på en anden måde end ungdomstidens formaltlogiske modsigelsesfrie tænkning.

De eksistentielle spørgsmål rejser sig med styrke og kræver en ny gennemtænkning og etablerede værdier må omvurderes. Det sker i lyset af at livets endelighed står stærkere i bevidstheden. Nyfortolkningen sker nu ud fra et „Momenti Mori“ (Husk døden), fordi det fysiske forfald bliver mere tydeligt. Derfor kan ens identitet ikke mere være ensidigt knyttet til den fysiske præstationsevne, men må justeres i retning af „visdom“.

Sen voksendom

Den sene voksendom starter ofte samtidig med børnenes flytten fra reden. Dermed forsvinder nogle meningsmæssige gratisværdier. For alt er nu ikke mere afgjort med, at de voksne er voksne omsorgspersoner. Meget af livets mening giver ikke mere sig selv.

Samtidig med får man også et frirum forærende. Hverdagen be-

høver ikke at være så rutineret mere. På en måde kan man sige, at alderdommens friværdier breder sig ned i den sene voksendom før pensionsalderen.

Efter udflytningen er det også tid til evt. udluftning i rollefordelingen og -forventningen i et parforhold. Og nye roller kan afprøves (hvis parforholdet holder).

Ens bevidsthed om sig selv ændrer sig også, idet man bliver ældre. Allerede fra 25 års alderen begynder vores krop at forfalde på forskellige områder. Johan Fjord Jensen udtrykker det således, at det fysiske kropslige forfald tilsammen er 1 % om året.

I forfatterskaber om den modne voksendom taler man om, at forfaldet modsvares af en åndelig udvikling, nærmest ud fra devisen „hvad udad tabes, må indad vindes“. Den åndelige udvikling sker på trods af eller som netop som følge af det fysiske, kropslige forfald.

I et kirkeblad for den anglikanske kirke i Cornwall læste jeg i sommers en lille artikel om „Spirituality in later life“, hvor forfatteren påstod at i den anden halvdel af vores liv er vore problemer spirituelle mere end psykologiske. Og han trøster læseren med 2. Korintherbrevs kap. 4,16-17 og dets tilsagn om Guds oprejsning: „Tab ikke modet. For selv om vort ydre menneske går til grunde, fornyes dog vort indre menneske dag for dag“.

Litteratur til videre læsning

Jensen, Carsten Nejst og Lotte Rienecker: **„Mennesker imellem - nærhed og distance / Grundbog i psykologi“** (Munksgaard 1992)

Jensen, Johan Fjord: **„Livsbuen / Voksenpsykologi og livsaldre“** (Gyldendal 1996)

Troelsen, Børge: **„Religionens nødvendighed“** i tidsskriftet KVAN 49/1997

Værg, Johannes: **„Rejser mod det hellige“**, s. 89ff. i „Dansk Kirkeliv 1998“ (UNITAS, 1997)

Livet er ikke det værste man har

Benny Andersen er højaktuel med udgivelsen af sine samlede digte i foråret. Han er måske ikke brugt særlig meget endnu indenfor kirken, men der er mange muligheder for at udnytte ham i kirkelig sammenhæng, ikke mindst fordi Benny Andersen ofte øser af bibelske kilder. Bruno Rasmussen giver her tre grydeklare eksempler på brug af Benny Andersens digte i studiekredse.

Af Bruno Rasmussen

God litteratur kaster lys over livet. Over troen og det, som vi tror på. Litteraturen gør det muligt at se livet og troen i et klarere lys. Baggrunden bliver tydeligere. Det, der var dunkelt, kan med ét blive klart. Vi lægger mærke til noget, vi ikke har set før. Detaljer med stor betydning. Interessante former og figurer. Farver der trænger sig på. Skikkelser, der kommer os i møde. Billeder, der sætter os i gang.

Forfatteren Benny Andersen skriver god litteratur. Han er nem at gå til (- men kan være svær at komme fra). Sproget er enkelt. Billederne interessante. Motiverne kender vi ofte, men det hænder, han sætter dem ind i en helt anden ramme. Giver motiverne ny kolorit. Eller vender det hele på hovedet. Giver det et strøg af humor, underfundighed og underdrivelse. Måske til irritation. Måske til usigelig glæde. Under alle omstændigheder giver det som regel god stof til eftertanke. Med lette og elegante pennestrejfe er han i stand til at få mennesker til at undre sig og fundere lidt mere over det at være menneske, livet og vort forhold til hinanden. Med udgangspunkt i det jordnære og konkrete får han os til at tænke abstrakt. Får os til at filosofere over livet og det, der er vigtigt.

Mange af de motiver, Benny Andersen bruger og kaster lys over, kender vi også fra kirke og kristentro. Kristendommens tankegang er ham ikke fremmed. Her henter han billeder. Her finder han farver. Her får han, formoder jeg, en del inspiration. Derfor kan enhver, der tænker over troen og det liv, som vi

lever i lys af Guds nåde, have glæde og gavn af at gå på opdagelse i Benny Andersens skriblerier. For at se livet og troen i et klarere lys. Blive inspireret. Genkende figurer og fænomener, der tager sig ud på en ny og spændende måde. Konkrete fænomener, der får os til at tænke abstrakt. For derefter at leve lidt mere jordnært og tro på den kærlighed, Vorherre har vist os.

I foråret 1998 udkom Benny Andersens „Samlede digte“ (Bemærk venligst alle sidehenvisninger er til sidetal i „Samlede Digte“). Med udgangspunkt i nogle af disse digte kan man hente mange emner til eftertanke og samtale om livet og troen. Jeg har valgt at fokusere på „Benny Andersens morgener“, „Benny Andersens mad“ og „Benny Andersens tid“. Til brug i studiekredse og bibelkredse, eller hvad man nu kalder det, serverer jeg tre forslag, som man kan sluge råt, blande eller nippe til, som man lyster.

Hvert emne indeholder:

- ✓ overvejelser om emnet
- ✓ forslag til eksempler fra Benny Andersens digte
- ✓ forslag til eksempler fra Bibelen
- ✓ forslag til sang og musik
- ✓ fem spørgsmål til emnet.

Benny Andersens morgener

Hvordan forfatteren Benny Andersen i al almindelighed har det med morgener, har jeg ingen begreb om. Men indlysende er det, at

morgenerne spiller en væsentlig rolle i mange af hans digte. Morgener som muligheder. Som begyndelser. Som gry. Det lysner over livet, når morgenerne bryder løs i hans digte.

Mest kendt som Benny Andersen-morgensang er vel „Svantes lykkelige dag“: „Se, hvilken morgenstund! Solen er rød og rund... o.s.v., o.s.v.“ Morgenen er fuld af muligheder. Fuld af sanselighed. Der er noget for syn og lugt og smag. Plads til følelser og plads til livsfilosofi. Med udgangspunkt i det konkrete får han os til at tænke over livet. Konklusionen er klar: Livet er ikke det værste man har. Denne morgen er alt såre godt. Livet er sanseligt nært. Gryet er fuld af livsglæde.

Mange af hans digte har med morgener at gøre f.eks. „Sådan en morgen“ (s. 604), „Morgenbøn“ (s. 35), „Morgenstund“ (s. 863), „Morgenhymne“ (s. 449) og „Syvsover“ (s. 151). Morgenerne er muligheder. I morgens livsglæde hentes livsmod til dagen og vejen. I Benny Andersens digte er der både lovsang til livet og opsang til at leve.

Forslag til eksempler fra Benny Andersens digte

Læs „Morgenhymne“ og „Syvsover“ (læs eventuelt også „Løsning på livets gåde“, s. 439)

To morgener spiller en helt central rolle i Bibelen. Det er skabelsens morgen og påskemorgen. Skabelse og opstandelse er bærende begreber i vor tro. For både skabel-

se og opstandelse er udtryk for muligheder. I både skabelsen og opstandelsen er der opsang og opfordring til mennesker om at leve. Skabelsens morgen udtrykker klart, at livet ligger foran os. Livet er nyt og ubrugt. Det er bare med at komme i gang. „Så mere kul på folkens“.

Bemærkelsesværdigt er det, at for jøderne ender døgnet med morgen og dag. Symbolsk set er der noget stærkt i, som der står i fortællingen om skabelsen: „at det blev aften og det blev morgen“. Der følger lys efter mørke. Dagen ender med at solen står højt på himlen. Livet ender ikke i fortabelsens mørke. Men i opstandelsens lys.

Forslag til eksempler fra Bibelen

Læs om skabelsen i 1. Mosebog 1,1-2,4 og læs om opstandelsen i Mattæusevangeliet 28,1-10. Forslag til sang og musik Spil „Morgenhymne“ fra „Hymner og ukrudt“. Spil eller syng „Svantes lykkelige dag“ fra „Svantes viser“. Syng „Se, nu stiger solen af havets skød“.

Spørgsmål til emnet

1. Overvej sammenhængen mellem morgener og muligheder. Giv eksempler på ligheder og forskelle.
2. Hvad kan man ud fra egne erfaringer og ud fra kristen forkyndelse sige til en syvsover“, som Benny Andersen beskriver ham/hende.

3. Overvej hvad det vil sige, at der i Benny Andersens digte er både „lovsang til livet og opsang til at leve“. Hvordan forholder det sig med lovsang og opsang i Bibelen - nævn nogle eksempler.

4. Hvad betyder fortællingen om Jesu opstandelse for jer? Spring over de abstrakte overvejelser og giv en 3-4 konkrete bud.

5. Prøv at finde fælles tankegang i Benny Andersens digte og i „Se, nu stiger solen af havets skød“.

Benny Andersens mad

Benny Andersens forhold til mad, har jeg ingen begreb om. Men maden fylder en del i hans digte. Mad som udtryk for det, vi lever af. Det daglige brød i overført betydning. Hvor ugeblade og sundhedsapostle omkring os almindeligvis opfordrer til, at vi skal spise mindre og gå på kur, opfordrer Benny Andersen til at gå om bord i livet. Guffe i sig. Æde løs af livet. Så vi kan leve fornøjede og dø mæt af dage.

Ostemaden og kaffen i „Svantes lykkelige dag“ er ikke reklame for Danbo og Gevalia. Men udtryk for lyst til at gaffe livet. Udtryk for livsappetit og livsmod. En reklame for smag og forbrug. For at smage og (for)bruge det liv, der er vores.

Benny Andersens overvejelser om mad kommer f.eks. frem i „Bordbøn“ (s. 37), „Køkkenskriver“ (s. 175), „Diæt“ (s. 201), „Helene“ (s. 354), „Dej“ (s. 874), „Æg vulkaner og banjospil“ (s. 440) og „Hjemme“ (s. 443).

Livsappetitten er et gennemgående tema i hele forfatterskabet.

En opsang til at byde og nyde. Man skal ikke lade sig nøje med leverpostej. Leverpostej som billede på den reservede og asketiske livsholdning. Middelmådigt, gråt og uinteressant. Men hapse i sig af livets lækkerier og sanselig sundhed. „Den dag vil komme ... da alle jordens æg holder blomsten tilbage men stadig er noget muligt: purløg på spejlæg ...“ (s. 440). For slet ikke at tale om dej (s. 874). For livet er ikke bare leverpostejsmærket. Livet er dej-ligt - himmerigsdej-ligt!

Livsfor nægtende asketer og truede dommedagsprofeter er ikke Benny Andersens kop te. De grå og reservede leverpostejsapostle falder ikke i hans smag. Han sender os tilbage til kødgryderne. Opfordrer til ædeorgie. Fingrene i fadet. Ah! Uhm! Ikke være kræsen. Styrk appetitten, så du kan leve fornøjet og dø mæt af dage.

Forslag til eksempler fra Benny Andersens digte

Læs „Helene“, „Dej“ og „Diæt“.

Kristendommen er ofte blevet forbundet med askese og livsfor nægtelse. Alt med måde. Ikke frådse og da slet ikke beruse sig. Men gælder det også i forhold til livet? Når der i evangelierne bliver fortalt om Jesus har måltidet og maden tit en væsentlig og symbolsk betydning. Det gælder f.eks. når han sidder til bords med toldere og syndere (Markusevangeliet 2,13-17 og Lukasevangeliet 19,1-10) og i lignelserne om det store festmåltid (Lukasevangeliet 14,15-24) og den fortabte søn (Lukasevangeliet 15,11-32). Askelsen og livsfor nægtelsen som den kommer til udtryk i farisæernes liv tager han også klart

afstand fra (find f.eks. ud af, hvordan han forholder sig til faste i Mattæusevangeliet 6,16-18 og i 11,16-19.)

Forslag til eksempler fra Bibelen

Læs om Jesu forhold til måltidet i Lukasevangeliet 14,15-25 og lignelsen om børnene på torvet i Mattæusevangeliet 11,16-19.

Forslag til sang og musik

Spil „Den værste sult“ fra „Svantes viser“.

Spil eller syng (igen) „Svantes lykkelige dag“ fra „Svantes viser“.

Syng „Tænk at livet koster livet“ og/eller en anden salme, der giver udtryk for lovsang og livsappetit.

Spørgsmål til emnet

1. Hvilken holdning har I i al almindelighed til begreber som ædeorgie og askese, faste og fråds, beruselse og afholdenhed.

Og hvordan forholder I jer til begreberne (først) set i lyset af en århundredlang kristen klostertradition og (derefter) set i lyset af Benny Andersens digte.

2. Hvordan kommer livsappetitten frem i billeder i „Svantes lykkelige dag“, og hvad siger „Diæt“ om henholdsvis livsappetit og livsaskese.

3. Prøv med udgangspunkt i „Helene“ at give eksempler på „leverpostej“ i tilværelsen - og overvej eksempler fra Bibelen på „leverpostej“ blandt farisæerne og de skriftkloge.

4. Hvordan har „Dej“ og opstandelsen og lignelsen om det store festmåltid noget med hinanden at gøre?

5. Hvordan tolker I lignelsen om børnene på torvet?

Benny Andersens tid

Om Benny Andersen har god tid eller dårlig tid, ved jeg ikke. Om han følger med tiden eller ej er uinteressant her. Men interessant er det, at han i sine digte filosoferer over tiden.

Vender og drejer de talemåde, vi bruger om tiden. Interessant er det, at han dermed vender blikket mod nuet. Øjeblikket. De muligheder, vi har for tiden. Opfordrer til at udnytte tiden i tide. Mens man har den. Leve mens tid er. Denne enkle og dog så svære livsfilosofi, går som en rød tråd gennem mange af Benny Andersens digte.

„Vi har tolv ure i huset
alligevel slår tiden ikke til...”

Sådan begynder digtet „Tiden” (s. 369). Det handler om, hvor hurtigt tiden går. Hvor vigtigt nuet er. Temaet udfoldes endnu mere i „Klokken” (s. 731), i „Tiden og storken” (s. 741), i „Fald i staver” (s. 741) og „Dosmerseddel” (s. 451). I de to sidstnævnte understreges det, at målet ikke er et hektisk, aktivt, forjaget liv. Målet er at være til stede. Så meget som muligt. Her og nu. End og nu. Se digtet „Endnu” (s. 878).

Tid er at være til og være til stede. Ofte er vi optaget af tid. Af hvad klokken er. Af hvad vi har tid til. Måske skulle vi være lidt mindre optaget af klokken og tiden, og lidt mere optaget af livet. Af tidens fylde. Af hinanden. Tiden i sig selv er der ikke noget ved. Det er tidens fylde, der er noget ved. Målet er ikke at filosofere over tiden og livet. Men at leve med hinanden mens tid er.

Forslag til eksempler fra Benny Andersens digte

Læs „Klokken”, „Dosmerseddel” og „Fald i staver”.

Kristendommen er til tider blevet angrebet for at glemme tiden her og nu. For at fokusere på livet efter døden i stedet for livet før døden. Evigheden engang i stedet for tiden nu og her.

Kristne er på den ene side blevet angrebet for at spille tiden. Ikke følge med tiden. For at drive og dagdrømme. Passivt og ineffektivt at slå tiden ihjel. Men på den anden side har man også kunnet anklage kristne for at fokusere for meget på tiden. „Klokken slår og tiden går” og en dag er det for sent har det lydt. Som en trussel. Derfor gjaldt det omvendelse her og nu så hurtigt som muligt. Før man døde. Derfor gjaldt det om at nå så mange gode gerninger som muligt, mens tid var - og er.

Forslag til eksempler fra Bibelen

Læs lignelsen om de betroede tæltere i Mattæusevangeliet 15,14-30 og om bekymringer i Mattæusevangeliet 6,25-34.

Forslag til sang og musik

Spil „Barndommens land” fra „Oven visse vande”.

Spil eller syng „Hilsen til forårsollen” fra „Oven visse vande”.

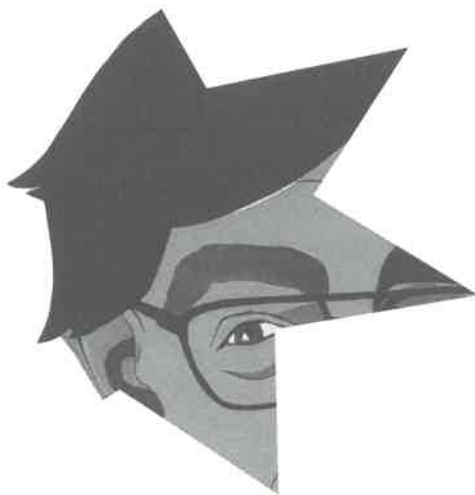
Syng (igen) „Tænk at livet koster livet” og/eller en anden, I forbinder med begrebet tid.

Spørgsmål til emnet

1. Prøv at forklare med en sætning eller to, hvad tid er.
2. Hvordan forstår I „klokken er kun lidt i os så længe vi gi'r os god tid til hinanden” (fra „Klokken”, s. 731)
3. Glemmer kristendommen tiden og „livet før døden”? Er kristendommen spild af tid?
4. Overvej ligheder mellem „Fald i staver” og Mattæusevangeliets forkyndelse om bekymringer.
5. Hvad har lignelsen om de betroede talenter med tid at gøre? Hvad er lignelsen pointe?

Har nogen fået appetit på Benny Andersens digte, kan man selv gå om bord i andre. I løbet af 1999 kommer der på UNITAS forlag et hæfte til brug i studiekredse og bibelkredse med flere eksempler fra Benny Andersens digte, og indtil da er enhver velkommen til at kontakte mig for at få forslag til andre emner med eksempler fra Benny Andersens digte og fra Bibelen og med forslag til spørgsmål og sang og musik.

sognepræst Bruno Rasmussen,
Skjoldhøj, tlf. 8624 2338

Tåbernes Testamente

–et moderne kirkespil for voksne

Teater i kirken vinder frem. Flere og flere benytter store eller små kirkespil, som en del af (sær)gudstjenester. Det er en kirkelig tradition, der har været glemt i mange år, men som nu tages op igen. Hvordan griber man det an? Artiklen beskriver med udgangspunkt i Mårslets kirkes kommende kirkespil, overvejelserne forud for projektets start, den organisatoriske opbygning og meget mere. Det er bare at komme i gang!

Af Hanne Davidsen

I Mårslet sogn er vi i fuld gang med at forberede opførelse af et nyt og moderne kirkespil for voksne. Vi forsøger at genoplive og forny en gammel kirkelig tradition. Hvorfor og hvordan vi gør det, kommer jeg ind på til sidst. Først vil jeg i stikord fortælle lidt om kirkespillets historie.

Kirkespil i oldkirken.

Oprindelsen til teater i kirken finder vi i det liturgiske drama, der fandt sted ved fejringen af påskebegivenheden i oldkirken. Det ældste kendte liturgiske drama er "Quem quaeritis in sepulcre?" ("Hvem søger I i graven?"). Teaterhistorikere er enige om, at "Quem Quaeritis" har sin oprindelse i en påsketrope (påskesekvens), som hørte til Introitus i påskemorgens messe. Teksten til tropen lyder således (oversat fra latin):

Englen: "Hvem søger I i graven, kristne kvinder?"

Kvinderne: "Den korsfæstede, Jesus fra Nazareth, himmelske væsen."

Englen: "Han er ikke hér, han er opstået, som han forudsagde, gå og bekendtgør, at han er opstået fra graven."

Ud af dette korte replikskifte mener man, at det liturgiske drama blev til. Det optræder første gang i det 10. århundrede, men findes siden i mange variationer langt ind i middelalderen.

Efter samme mønster som påskedramaet dannedes i det 12. århundrede juletropen "Quem quaeritis in præsepe?" ("Hvem søger I

i krybben?"), som blev brugt i julemessens Introitus. Efterhånden udvikledes spillene og blev mere og mere omfattende. Der kom krav om kostumer, scenografi, og rekvissitter, krav til præsternes (der var aktører) evne til at levendegøre og sandsynliggøre begivenhederne for menigheden. Således selvstændiggjorde dramaerne sig lidt efter lidt fra den liturgiske sammenhæng. Fra at være en del af liturgien blev dramaerne selvstændige indslag i messen.

Kirkespil i middelalderen.

I 1300-tallet udvikledes de såkaldte *mysteriespil* også kaldet *passionsspillet*, som handlede om Jesu lidelseshistorie. I 1377 så man i England for første gang et eksempel på en *mysterie-cyklus*, som det tog flere dage at gennemspille. Handlingen starter i urtiden med skabelsen og forsætter med en fremstilling af hele det frelseshistoriske forløb over syndefald, Jesu fødsel, liv, død og opstandelse til dommedag. Senere fulgte de såkaldte *mirakelspil*, som handlede om andre bibelske personer eller helgener og martyrer. Nu blev spillene opført på nationalsproget og fandt sted både inde i og uden for kirken.

Men op gennem middelalderen blev modsætningen mellem på den ene side det åndelige og gode, som stræbte opad imod Gud og på den anden side det kødelige og sanselige, som trak nedad mod det lave forstærket. I middelalderen får man mere og mere den opfattelse,

at det fysiske og dermed kroppen er sæde for umoraliteten, og derfor rammes teatret og også dansen – altså de visuelle kropslige udtryksmidler – i stigende grad af forbud. Både det verdslige og det kirkelige teater anklages for at forråde den åndelige stræben, og dansen mistænkes for at vække de forbudte erotiske lyster. Den rituelle dans i kirken og den verdslige dans ved de folkelige fester forbydes i vidt omfang især i senmiddelalderen.

Luther og teatret.

Men Luther så med milde øjne på teatret. Især skoleteatret havde hans bevågenhed, og han havde intet imod, at Jesu gerninger blev fremstillet i scenisk form. Han fordømte heller ikke de hedenske komedier, som ofte vakte anstød i gejstlige kredse. Han mente, at komedien kunne bringe nyttig viden om Djævelen og alt hans væsen. Da man foreholdt ham, at komedierne ofte kunne være usædelige, sagde han, at Bibelen selv indeholder dristige scener og ord, for ikke at sige grov uanstændighed: "så skulle man forbyde teatret, måtte man også forbyde Bibelen!"

Luther var altså meget åben og ubornert. Han havde især øje for teatrets opdragende og pædagogiske potentialer. Luther accepterede og anbefalede teatret og dansen som et led i den kristne opdragelse og var således som klassisk humanist positiv over for brug af kunsten i formidling af det kristne budskab.

Senere luthersk teologi diskuterede de såkaldte adiaforas status. Der tænkes her på "mellemtin-gene" som f.eks. musik, teater, kunst og dans. Ortodoks luthersk teologi gav det kristne menneske fuld handlefrihed overfor disse ting. Pietismens mænd derimod afviste "mellemtin-gene" og stemplede dem som syndige fornøjelser.

Teatret i pietismens tid.

Pietismen repræsenterer et opgør med dels sædernes forfald efter 30-årskrigen og dels den officielle kirkens evindelige teoretiske debatter om den rette lære. Heroverfor satte man en streng moral og den enkeltes personlige og inderlige Gudsforhold. Det betød bl.a., at teater og dans blev anset for at være synd. Man så heri rester af hedensk eller gudløs adfærd, der kun kunne føre til fordærv. Senere lægmandsbevægelser – herhjemme f.eks. Indre Mission, under ledelse af Vilhelm Bech – fremførte lignende synspunkter. Vi kender forbudet mod at ryge, danse, spille kort, gå i teater et fra især Indre Missions første tid.

Kirkespil i dag.

Kirken og teatret er stadig meget langt fra hinanden. Men man sporer dog en tendens i tiden, der vidner om en drøm om at mødes igen. Går man i teatret, ser man mange forestillinger, som tangerer religiøse og kristne spørgsmål. I dag turnerer ikke mindre end 3

skuespillere i Danmark med Markusevangeliet. Altså en soloforestilling, hvor evangeliet fremføres. Rundt omkring i landet opføres større eller mindre kirkespil udført af lokale amatørskuespillere.

Mere udbredt er formentlig teater/drama i den gudstjenstlige sammenhæng. Jeg tænker på drama som et indslag i gudstjenesten især ved børne- og ungdomsgudstjenester. Der er en stigende opmærksomhed på, at man i forkyn-delsen kan anvende andre udtryksmidler end sproget. Også kropslige og visuelle udtryk er legitime redskaber, ligesom appel til ikke blot intellektet, men også til følelsen ikke længere er tabueret. Angsten for følsomhed og effektjageri er afløst af en udogmatisk lyst til at eksperimentere med alternative udtryksformer med bevidst tanke for virkning og reception af budskabet.

Tåbernes Testamente - et moderne kirkespil.

"Tåbernes Testamente" er et kirkespil, som er forfattet af dramatikere og seminarielærere Ann Sofie Oxenvad. Det skal opføres i Mårslet Kirke til november. Jeg vil i det følgende fortælle om forberedelserne til forestillingen, og dermed forhåbentlig give andre lyst og mod til at gå i gang med lignende projekter.

Ideen udvikles.

Tanken er at formidle det kristne budskab på en anderledes måde. Ved at bruge teatret vil vi forsøge

at gøre det usynlige synligt og ikke kun hørligt. Inspirationen til stykkets indhold er hentet tre steder fra. Først naturligvis fra Bibelen, især Det Nye Testamente, dernæst fra professor Burton Macks teori om Jesus (i bogen "The Lost Gospel"), hvor han fremstiller Jesus-skikkelse som en visdomslærer, der i mange henseender ligner hellenismens kyniske filosoffer. Som dem var han fræk og gjorde op med de traditionelle værdier som magt, status, rigdom osv., samtidig forkyndte han en vanvittig livsbekræftende social vision - også kaldet Gudsrige.

Den tredje inspirationskilde er Johannes Sløks bog "Det absurde teater og Jesu forkyndelse", der skarpt fremhæver det absurde i Jesu forkyndelse. Det er i sammenstødet mellem den kendte verden og det Andet, mellem Himmel og Jord, mellem det konventionelle og det anderledes, at et dramatisk NU indfinder sig. I forestillingen samles vismanden og Guds søn i en person og grænser sprænges - men Jesus står ikke på rollelisten.

Disse tanker blev drøftet et halvt års tid af dramatikerne og undertegnede. Da vi så var nået til en nogenlunde afklaring af forestillingens ideindhold, satte hun sig til skrivebordet og skrev en historie. Historien kom til at handle om to tyveknægte, der en tilfældig nat trænger ind i kirken i den hensigt at stjæle kirkesølvet. De er skruppelløse og dog lidt ængstelige. De beroliger hinanden: "Der er jo ingen fare, der er ingen hjemme, Gud er død". Men i det øjeblik

de lægger hånd på sølvet, sker der noget.

Kirken vågner og begynder at tale. Der var åbenbart alligevel nogen hjemme. Kirken er ikke kun bygget af sten, men af menneskers håb. Fra de kalkede vægge toner en polyfoni af stemmer frem: bønner, der vidner om lidelser, glæder, skuffelser og drømme. Hver bøn fremmaner en menneskeskæbne. Fra kirkens hvælvinger lyder spørgsmålet til de to indtrængende: HVEM ER DU? Og en dialog indledes. Personer træder nu lyslevende ud af evangelierne med hver deres modsatrettede opfattelse af hvem Jesus er: en profet, en oprører, en tåbe eller frelseren? Det eneste alle kan blive enige om er, at han lever som en vagabond og omgås mennesker, man ellers plejer at gå en stor bue udenom. Et selskab som vore to tyveknægte hurtigt føler sig hjemme i.

Spillet er nu i gang og langsomt skriver de to tyveknægte sig ind i "testamentet". Således *indirekte* sker mødet mellem et par moderne tabere og Jesu forkyndelse. Det vibrerende spørgsmål bliver: hvad sker der så? Ja, det vil så vise sig!

Organisering:

Bag en sådan forestilling ligger der et stort organisatorisk arbejde. I vores tilfælde var det første skridt stiftelse af foreningen "Åben Himmel - forening til kirkespillets fornyelse". Grunden var dels den idealistiske, at vi gerne ville gøre en indsats for at skabe en dialog mellem kirke og teater, kristendom og kultur via et samtale- og

arbejdsforum, der kunne udvikle kirkespillet, dels den pragmatiske, at det er yderst praktisk at have en forening i ryggen, når man skal søge om finansiel støtte til et sådant projekt. Desuden risikerer man ikke at hæfte personligt for et eventuelt underskud. Man kan godt arbejde ud fra et menighedsråd; men man står friere uden for. Menighedsrådet kan vanskeligt bære et sådant projekt alene, men det kan støtte det.

Når foreningen er dannet skal man finde en kreds af kompetente folk, der kan udgøre inderkredsen omkring det praktiske arbejde: en dygtig kasserer, en person med organisationstalent, en person med gode kontakter i lokalmiljøet, en person med forstand på fundraising, nogle ildsjæle, som kan lidt af hvert (kan håndtere en computer, har en trailer, kan lave mad osv.) og ikke mindst en projektleder, der har overblik, kan igangsætte, brænder for sagen, men har is i maven.

Økonomi:

Når man vil igangsætte et kirkespilsprojekt skal man hurtigt beslutte sig for hvor ens ambition ligger. Ligger den i at få aktiveret en stor del af menigheden, at få skabt et socialt miljø omkring kirken, der munder ud i en forestilling? Er det fællesskabet og processen i arbejdet, der har første prioritet? Eller er ens ambition at lave en virkelig kvalitetsforestilling, som er seværdig for andre end de medvirkendes familie og venner? Har man udover en social

også en kunstnerisk ambition? Det er klart, at jo højere ens kunstneriske ambition er, jo dyrere bliver projektet.

I vores projekt valgte vi at vægte det kunstneriske på bekostning af det sociale. Det bliver naturligvis også en social begivenhed for sognet, men ikke samme grad som det kunne have været, hvis konceptet havde været anderledes. F.eks. valgte vi at lade en produktionsskole for design lave kostumer i stedet for at oprette en lokal systue bestående af kreative kvinder fra sognet. Til gengæld håber vi, at forestillingen kan få en rimelig kunstnerisk kvalitet. "Tåbernes Testamente" har et budget på ca. 350.000. kr. De store udgiftsposter er honorar til de professionelle kunstnere: dramatiker, komponist og instruktør; dertil kommer udgifter til kostumer, lyd, lys og PR.

Det er et kæmpe arbejde at skaffe penge. Først søger man amt og kommune, dernæst diverse fonde, så lokale sponsorer. Menighedsrådet støtter også; men kan ikke støtte så meget, fordi Kirkeministeriet pålægger rådene at tage pengene fra rådighedsmidlerne, og de er jo i forvejen for en stor dels vedkommende båndlagt. At der således er lagt låg på tildeling af midler fra kirkens side til kirkespil er oprørende, især i betragtning af, at udgifter til koncerter og kor godt må sættes på en særlig konto *uden for* rådighedsmidlerne!! Kirkespil og koncerter burde sidestilles. Jeg tror, at menighedsrådene gerne vil støtte sådanne tiltag, der fremmer menighedens liv og vækst – formasteligt og formynderisk at de bremses fra højere sted.

Ansøgninger om støtte skal være kortfattede, præcise og velformulerede. Bilag med budget, udtalelser fra de kunstneriske ledere og andre, kort beskrivelse af ide, stil og historie, foreningens vedtægter vedlægges. Alle i dag spørger efter *nyskabelse*. Tradition, formidling, folkelighed er diskvalificerende, ligesom brug af amatørskuepillere også kan hæmme pengestrømmen. Denne trend omkring nyskabelse, fornyelse, nybrud og udvikling er meget

anstrengende at forholde sig til. Tidligere var det en kvalifikation, at der fandt et samarbejde sted mellem amatører og professionelle, men det er ikke længere nok. Jo mere avantgardistisk jo bedre.

En forening som Dansk Amatørteater Samvirke, som vi samarbejder med, kommer let i klemme og må kæmpe en sej kamp for tildeling af midler især nu da Kulturfonden omdannes til Udviklingsfond. Den folkelige kunst er ikke i høj kurs hos myndighederne. Og det er meget sørgeligt. Det er som om folkelig kunst er blevet lig med dilettant, og det er meget forkert. Kort sagt: denne udvikling gør det sværere at skrabe penge sammen.

PR:

Det er klogt at sætte rimeligt mange penge af til PR. Man skulle jo gerne have solgt nogle billetter! Det handler om avisomtale, meddelelse til præster og menighedsråd (f.eks. via stiftskontoret), kontakt til højskoler, ungdomsskoler, uddannelsesinstitutioner, omtale i lokale blade og foldere. Desuden kan man også forsøge at gøre radio og TV interesseret (f.eks. lokalradio og lokal TV).

Der skal trykkes folder, plakat, pressemeddelelser af forskellig art. Det er godt, hvis man kan finde en kunstner til at lave plakaten. Plakatens motiv kan så bruges på både folder, program og måske billet. PR-virksomheden er en måde at gøre opmærksom på projektet, men det er også en måde at synliggøre kirken på. Den Danske Folkekirke skal ikke være en begivenhedskirke; men det skader ikke med en event i ny og næ.

Tåbernes Testamente:

I Mårslet Kirke holdes de gamle, gode og traditionelle gudstjenester året rundt; men engang imellem sker der også noget andet. Efter en lang og spændende forberedelsesproces opføres der et kirkespil i Mårslet kirke den 14. og 15. november kl. 17.00 og 20.00.

begge dage, den 20. november kl. 22.00. og den 21. og 22. november kl. 17.00 og 20.00 begge dage. Billetter kan bestilles på tlf. 86 29 06 49 mandag til fredag mellem 10.00 og 12.00. Billetpris: 80 kr. Foreningen Åben Himmel præsenterer i samarbejde med Dansk Amatør Teater Samvirke og Mårslet Menighedsråd humoristik, provokerende og poetisk teater i Mårslet Kirke. Vi springer ud i det uvisse, for man ved aldrig helt, hvad der sker, når man laver teater. Et teaterprojekt forlanger stor disciplin og organisation, men samtidig handler det også om at slippe tøjet og vove noget. I samme øjeblik man indgår i et samarbejde med andre, forlader man dogmatikkens sikre grund og håber at noget godt nyt vil ske. Det er værd at prøve. Det er oplivende, for det skaber bevægelse, nyfortolkninger og dialog. Det kan vi godt trænge til i Den Danske Folkekirke – bare en gang imellem.

Litteratur:

Bolton, Gavin: "Drama som læreproces, kunst og æstetisk oplevelse", i Dramapædagogik i nordisk perspektiv. Artikelsamling 2, Gråsten, s. 79-85, 1985.

Braanaas, Nils: "Hvorfor danser vi så lite i skolen og kirken?", Drama, nr. 1, Larvik s.6-9, 1983.

Braanaas, Nils: Dramapædagogisk historie og teori, Trondheim, 1994.

Dahl, Helge: "Luther, teatret og det pædagogiske siktemål", Drama, nr.1, Larvik, s.19-22, 1981.

Ludvigsen, Christian, red: Teatrets historie, Politiken, 1962.

Oxenvad, Ann Sofie og Susan Goul Poulsen: Teater og ritual - en undersøgelse af den strukturelle sammenhæng mellem teater og religiøse ritualer. Institut for Dramaturgi, 1982.

Rasmussen, Bent (m.fl): Kirkespil - klovnerier og forkyndelse, Dansk Amatørteater Samvirke (DATS), Gråsten, 1995.

Film i undervisning og studiekredse

Hvordan integreres film i den kirkelige undervisning?

Der er de senere år produceret flere danske film omkring religiøse temaer bl.a. Jerusalem, Breaking the Waves, Drengen, der gik baglæns. Hvordan kan man bruge dem i den kirkelige undervisning? Hvordan tilrettelægger man en studiekreds med udgangspunkt i en film? Denne artikel giver et bud og forfatterne bruger Lars von Triers „Breaking the Waves“ som eksempel.

**Af Jesper Hougaard Larsen
og Marianne Larsen**

Film, eksistens, religion.

Baggrunden for denne artikel er, at vi i de seneste 3 år har arbejdet med emnet film, eksistens, religion i undervisnings-sammenhæng, bl.a. i undervisningen på Den frie Lærerskole i Olle-rup, på efteruddannelse for lærere i de frie skoler, på højskolekurser samt i et studiekredsforløb i en sognemenighed.

Den danske filosof og teolog, K.E. Løgstrup, sagde i et interview engang i 1970'erne, at han var sikker på, at religionen i et samfund altid vil overvinde. Også i samfund, hvor de religiøse institutioner lever en forholdsvis tilbage-trukket tilværelse, vil det religiøse ikke forsvinde. De sidste år er der blevet talt meget om, at religionen har overvintret i litteraturen. - Og i dag er der meget, der tyder på, at det især er i film, vi skal finde de store livsspørgsmål behandlet. Men også andre steder, f.eks. i musikken, i musikvideoer og i kunsten kommer 'det religiøse' til udtryk i disse år. Dagblade-ne har jævnligt artikler, der handler om de store livsspørgsmål. Det er langt fra altid, at Folkekirken eller andre kristne trossamfund tænkes med i billedet, når religion og kristendom er på dagsordenen. Ved siden af og udenfor de etablerede kirkesamfund tænkes og diskuteres de store livsspørgsmål med stor intensitet. Der lever en religiøsitet og en eksistentiel spørgen udenfor kirkerne. I dag er der ikke mange, der mistænkeliggør mennesker, der forsøger at sætte ord på deres tanker om religion, eksistens og livstydning - sådan som det var tilfældet i 1970'erne og langt op i 1980'erne.

Indenfor de seneste år har vi oplevet en del film, der på den ene eller den anden måde handler om religion/kristendom og livstydning. Der er forhold i livet, hvor vi kastes ud på dybt vand og derfor spørger efter mening og mål, forsøger at få svar på de grundlæggende spørgsmål i tilværelsen: Hvem er vi? Hvor kommer vi fra? Hvad er meningen med tilværelsen? Det er nogle af de spørgsmål, som tages op i mange nye film.

Lars von Triers storfilm fra 1996, *Breaking the Waves*, som vi kommer nærmere ind på i det følgende, er blot ét eksempel på en film, der for alvor taler om de store spørgsmål - skyld, ansvar, tilgivelse, kærlighed, nåde, offer, afmægtighed, evighed. Også Kieslowskis *Dekalog*film er et forsøg på at sætte fokus på grundlæggende forhold i livet. Terry Gillians film, *Fisher King* fra 1990 handler om menneskets skyld, om hvordan mennesket må gribe til religionen/myten for at blive løst fra dets skyld. Disse - og mange andre nyere film udtrykker alle noget eksistentielt, som ud over at sætte religion/kristendom på dagsordenen, har en almen-menneskelig interesse.

Hvordan kan man i en kirkelig sammenhæng bruge filmudtrykket? Det vil vi i det følgende prøve at give et bud på. Som eksempel har vi valgt netop Lars von Triers film *Breaking the Waves*. Men det kunne lige så godt have været en anden film (se filmlisten).

Det fælles rum

Børn og unge bruger i dag TV, film og computer som noget helt naturligt. Når man ser en film sammen, er man i et fælles rum, man er sammen om en sansemæssig oplevelse. Læser man en bog, gør man det som regel alene. I filmen fremstilles virkelighedens drama mere finkornet end i den virkelige verden. Man tvinges til at tænke med på dét, man ser. Når filmen fortæller sin historie kan den være med til at åbne op til forskellige områder og verdener, som vi måske ikke til daglig er bevidste om. Filmen kan indeholde en opfordring til at se det mulige og det anderledes, og i kraft heraf måske få os til at overveje og reflektere over vores tilværelse i det hele taget. I en kirkelig sammenhæng er det mere end oplagt at bruge film som indgang til en diskussion eller samtale omkring nogle af de spørgsmål, som kristendommen forholder sig til. Ét af fortrinene ved fx. en film-studiekreds i en sognemenighed er netop den fælles sansemæssige oplevelse. Denne fælles oplevelse kan sætte gang i gode diskussioner.

Når man arbejder med film - lige meget om det er i en kirkelig sammenhæng eller ej - må man være opmærksom på den gruppe, man skal vise filmen for og diskutere med. Det er altså ikke alle film, der kan og skal vises for fx. konfirmander. Vær varsom med, hvem I viser hvilke film for. *Breaking the Waves* er altså forbudt for mindreårige. Det er vigtigt at være varsom og nænsom og give et ordentligt oplæg til arbejdet med en film, der tager følsomme emner op. Nedenfor gives en kortfattet oversigt over mulige filmemner i en undervisningssammenhæng med anbefaling af målgruppe.

Forslag til et filmforløb

Hvordan tilrettelægger man et undervisningsforløb i en studiekreds om religiøse emner i moderne film? Det vil vi i det følgende give vores bud på.

*Studiekreds i XX - sogn: Film, eksistens, religion med udgangspunkt i Lars von Triers film *Breaking the Waves*. Varighed: 4-5 aftener i løbet af 1/2 år.*

a. Forberedelse.

Det er selvfølgelig vigtigt, at man som leder af en studiekreds om film og religion kender den eller de film, der skal arbejdes med. Det er altid godt at man på forhånd har lavet sin egen *drejebog*, så man er hjemme i handlingsforløbet i filmen. En *drejebog* kan være en eller to sider, hvor man har noteret sig de vigtigste scener i filmen. Det kan også være en lidt større *drejebog*, hvor man kommenterer scener og detaljer, der skal tages op til drøftelse i løbet af studiekredsen. Arbejder man med en film, hvor der er åbenlyse eller skjulte henvisninger til fx. bibelcitater, og hvis disse har betydning for arbejdet med filmen i studiekredsen, kan man skrive disse henvisninger ned i *drejebogen*.

Læs relevant litteratur om emnet. Det skal indrømmes, at der findes meget samlet litteratur om emnet, men anmeldelser, teologiske og pædagogiske overvejelser findes i forskellige tidsskrifter (se litteraturliste forinden!).

Det er vigtigt at gøre sig nogle overordnede overvejelser om samtalens emner. Arbejder man fx. med filmen *Fisher King* er det nødvendigt som studiekredsleder at have sat sig ind i *mytebegrebet*, fordi myten spiller en afgørende forståelse for filmen. I *Breaking the Waves* er det oplagt at vide noget om både den jødiske og den kristne forståelse af *offertanken*. Og selvfølgelig er det uomgængeligt at man har en grundlæggende viden om kristendommens frelseshistorie. Arbejder man med filmen *Priest*, må man orientere sig i debatten omkring katolicisme, homoseksualitet, incest, tavshedspligt m.v.

For det senere arbejde med filmen *Breaking the Waves* vil det være godt for studiekredslederen at læse om begrebet *Transfiguration*. Transfiguration er græsk og hentyder til den forvandling der sker, når man bag tekstens (eller filmens) personer kan efterspore grundlæggende træk fra Jesu historie, så denne bryder frem og bliver nutidig eller aktuel.

b. Studiekredsens forløb.

Den første aften kan indledes med et oplæg fra studiekredslederen om religiøse/kristne temaer i film generelt. Gerne med udgangspunkt i en analyse af vores tid. Derefter følger en Præsentation af *Breaking the Waves*. Her kan begyndes med en introduktion til Lars Von Triers film produktion (kort!). Hovedpersonen, Bess er vokset op i et strengt calvinistisk trossamfund, hvor man virkelig lever efter Loven, så det næsten kan se ud, som om man aldrig har hørt historien om kærlighedens komme, til verden i Jesus Kristus. Brug lidt tid på at forklare det specielle ved calvinismen, som den kommer til udtryk i filmen. Forklar forskellen mellem Calvin og Luther. I calvinismen har man en udpræget prædestinationslære, altså tanken om, at alt er forudbestemt af Gud. Det enkelte menneske og den enkeltes trosaktivitet er stærkt understreget, Bibelen er en lovbog. Den lille skotske menighed, som vi møder i *Breaking the Waves*, er en menighed, hvor der kun er plads til de rettroende, til dem, der lever et "kristeligt" liv i synlighed. Altså hvor man ikke går ind under denne verden og alle dens fristelser og tildragelser. - I en sådan forståelse af kristendommen kan skylden og angsten meget let få en fremtrædende plads for det enkelte menighedsmedlem.

Dog er det vigtigt i denne sammenhæng at gøre opmærksom på, at filmen ikke kun er en énsidig fokusering på en religiøs praksis i en calvinistisk menighed. Filmen har efter vores mening ikke til hensigt kun at beskrive en kristen

menighed, dens troslære og praksis. Filmen tager store emner som *tro, tvivl, offer, kærlighed* og meget mere op til debat.

Fra feministisk hold blev Lars von Trier umiddelbart efter premieren på filmen voldsomt kritiseret for at repræsentere og legitimere et kvindesyn, hvor kvinden gøres til en altopofrende og selvhengivende hustru, der er parat til at gøre alt for ægtemanden. Fra teologisk hold er Trier blevet skældt ud for at behandle teologi og kristendom på en useriøs måde. Andre igen har fremhævet Triers mod til at tænke eksempelvis den kristne forståelse af offer ind i sin film. Nogle af disse kritikpunkter kan evt. nævnes i præsentationen af filmen, og de kan så senere i studiekredsforløbet tages op igen ud fra artikler og kronikker om filmen.

Giv derefter en kort præsentation af filmens hovedpersoner, Bess, Jim og Dodo. Også Dr. Richardson, præsten, Bess' mor og andre skal her nævnes. Introducér derefter begrebet *transfigurationer*. (forvandling). I filmen er der mange eksempler på transfigurationer. Forbered deltagerne på hændelser i filmen og personerne, når der bag hændelsesforløb og personerne bruges bibelske beretninger, der flettes ind i filmens univers. Transfigurationerne og henvisninger til Bibelen kan være åbenlyse, men også mere skjulte.

Undlad ikke på denne første aften at gøre opmærksom på, at *Breaking the Waves* er en barsk film med voldsomme scener. Det gælder al arbejde med film i undervisningssammenhæng, at deltagerne kommer med forskellige forudsætninger og oplevelser. Deltagerne skal have mulighed for at kunne gå udenfor nogle minutter og vide, at det er helt i orden.

Så er den første aften gået (ca. 2 – 2 1/2 time incl. pause). Anden aften vises filmen i hele dens udstrækning dog med en kort indlagt pause, idet der er tale om en helaf-

tensfilm. Et lille råd: Når filmen er slut bliver alle siddende mens rulleteksterne vises. Det er enormt irriterende at være i biografen, når folk rejser sig og snakker mens rulleteksterne kører. Indtrykkene fra filmen får ikke lov at rodfæste sig ordentligt, hvis man skynder sig ud, så snart filmen er slut. Bed derfor deltagerne om at blive siddende under rulle-teksterne, Vores erfaring er, at næsten ingen er i stand til at tale om filmen umiddelbart efter at have set den.

Der skal selvfølgelig være mulighed for at komme med umiddelbare reaktioner på filmen, da den ofte gør et stort indtryk på dem, der ikke tidligere har set filmen. Men gem de store diskussioner til næste aften.

Tredje aften er deltageres aften. Her skal alle have mulighed for at komme med umiddelbare reaktioner på filmen. Til en begyndelse er det en god idé at lade (næsten) alle mulige reaktioner få plads. Mange har brug for at komme med deres uforbeholdne positive eller negative mening om filmen, dens hovedpersoner, handlingsforløb og mening. Men brug ikke hele aftenen på dette, måske 20-30 minutter. Som studiekredsleder skal man forsøge at "fange" nogle tendenser i dét, der bliver sagt fra deltagerne til det videre arbejde. *Breaking the Waves* er inddelt i kapitler. Brug disse til en kort gennemgang af handlingsforløbet. Giv evt. studiekredsdeltagere en oversigt over kapitelinddelingen. Gå ikke i detaljer med handlingsforløbet på dette tidspunkt. Herefter vil der være en god idé at gå i dybden med nogle af de mange centrale temaer, der er i filmen. Det er klart, at man ikke kan gøre lige meget ved alle temaer, der må foretages et valg. I det følgende nævnes nogle af de temaer, som kan være relevant at tage op. Fornem i samtalen med deltagerne, hvilke emner, der brænder på!

Centrale temaer i filmen

- Hvad betyder det at kunne tro? - Tvivl. - Kærlighed er en mægtig kraft. Love is a mighty power! (som Jan siger det på et tidspunkt i filmen) - Sygdom er en mægtig kraft - Hvad er bøn, og kan verden ændres ved bøn? - Offer-tanken, - Hvem ofrer hvad og hvem?
- Kontraster: Lov - Evangelium; Fornuft - Følelse; Kærlighed - Moral; Indenfor - Udenfor; Fremmed - Det etablerede; Livets lethed
- Alvor
- Lighedspunkter med Jesu lidelseshistorie.
- Gud! Hvem er Gud? Om guds-nærvær- og fravær.
- Hvad vil Lars von Trier sige med filmen! Vil han overhovedet sige noget? Diskutér lighedspunkter mellem Bess' offer og Jesu lidelseshistorie.
- Transfigurationer (dem er der mange af i filmen): eks. Bess tvivler på sit forehavende, det gjorde Jesus også. Klokkerne i slutningen af filmen som et symbol på opstandelsen?? Moderens fornægtelse af Bess - Jesu nærmeste fornægtede ham. Bess tilgiver alle - Jesu tilgivelse af mennesker. Der er mange transfigurationer!
- Man kan også vælge at arbejde med filmen ud fra personanalyser af hovedpersonerne.

Det er vores erfaring, at én aften ikke er tilstrækkeligt, hvis man skal nå bare rimeligt omkring filmens mange temaer i samtale og diskussion. For hele tiden kommer man væk fra filmen og relaterer den til sin egen tilværelsesforståelse og sit eget liv. Det er fint nok, blot må studiekredslederen sørge for at få deltagerne tilbage igen!

Det kan være godt at vise enkelte scener i arbejdet med filmen tredje og fjerde aften - Det kan også være godt at se filmen igen som en afslutning på studiekredsen.

Sidder han og griner i skægget?

Udgangspunktet for vores arbejde med *Breaking the Waves* er, at det er en film, der handler om os alle! Den handler om offer, hævn, udstødelse, kærlighed, håb, tilgivelse, kynisme m.m. I vores arbejde med filmen melder et centralt spørgsmål sig igen og igen: Holder Lars von Trier os alle for nar? Nogen gange sidder man med fornemmelsen af, at han sidder og griner i skægget over alle de forsøg på tolkninger af filmen, der har været fremme. Man svinger mellem pdes. at tænke, at Bess kort og godt er syg, og at det først og fremmest er ud fra dét synspunkt, vi må tolke filmen, og så pda. at tænke: Nej, der må være noget mere! "Love is a mighty power". Kærligheden, den betingelsesløse og uforbeholdne kærlighed, der må gå planken ud, må gå helt ind i døden for at det giver mening! - Og så alligevel er puslespillet ikke løst.

Litteratur

I 1997 udkom en glimrende bog, som kan anbefales, hvis man ønsker at nærme sig moderne film ud fra en teologisk synsvinkel: *Explorations in theology and film*, edited by C. Marsh & G. Ortiz. - Blackwell Publisher Ltd. 1997.

Der findes mange gode artikler om nogle af de film, der nævnes nedenfor, i "Kosmorama" og "Levende Billeder". Til *Breaking the Waves* findes mange relevante artikler, anmeldelser m.v. fra dagblade og tidsskrifter, Vi står gerne til rådighed for yderligere oplysninger om materiale til denne og andre film.

Film til brug i undervisning

Ordet - Kaj Munk/C. Th. Drejer, 1955 (artikel "Kosmorama" 1955),

Nadvedgæsterne Ingmar Bergman, 1962 En flot gammel Bergman-film fra 1962 i sort - hvid. Kan kun lejes som 16 mm. film hos Film og Video til i alt kr. 590,- incl. porto. En film om tro og tvivl; Kærligheden, som det, der forvandler livet; Helvede på jorden - Smerter i livet. Den virkelige lidelse. Jesu lidelse forstået som den virkelige lidelse det var at opleve tvivlen. Guds tavshed, nærvær og fravær

Matthæus Evangeliet - Pier Paolo Pasolini 1964 (ar. "Kosmorama" forår 1989)

Jesus Christ Superstar - Tim Rice/A.L. Webber 1973. (god til børn og unge fra 12 år.)

Convoy - Sam Peckinpah - 1978 Life of Brian Monthy Phyton 1979.

Den enfoldige morder Hans Alfredson, 1980. (art. i Religionslæreren 5/90)

Gøgereden - Milos Forman 1975.

E.T. - Steven Spielberg 1982 (art. "Levende Billeder" - jan. 1985). (meget velegnet til at belyse Jesus-historien - for børn!)

Blade runner Ridley Scott 1982/1992 Vi er her i science-fiction-genren, Filmen giver stof til eftertanke i forhold til bla: Livet og døden. Hvem skaber og tilintetgør? Hvad er livets mening? Livet set i forhold til et kortvarigt livsforløb. Der tales mytisk om fortid, nutid og fremtid. Om faren ved at mennesket bliver for klogt og ikke kender sin begrænsning;

Bagdad Café - Percy Adlon 1988.

Det skaldede spøgelse Brita Wielopolska 1992.

Indiana Jones og det sidste kors-tog Steven Spielberg 1989.

Jesus fra Montreal Denys Arcand 1989 (art. i Præst.for.Blad 42/90) Kan måske inddrages i konfirmandundervisning. Men også velegnet i film-studiekreds for voksne.

Babettes Gæstebud, Gabriel Axel 1987.

The last Temptation of Christ - Martin Scorsese 1989 (art. "Kosmorama" forår 1989 og sommer/92.)

Dekalogfilmene Kieslowski 1990 (art. Kosmorama efterår/1990).

The Fisher King - Terry Gilliam 1991 (blev lanceret som en farce, hvilket vi ikke kan tilslutte os! - Det er en film, der handler om skyld og om, hvordan mennesket ved mytens/religionens hjælp bliver forløst. En film, der bevæger sig på 2 planer, et mytisk og et realismeplan. Jack må til sidst bevæge sig ind i mytens verden for at give liv til Parry og -selv blive forsonet. Gralen kan tolkes som Kristus.

Priest, Antonia Bird 1995. Absolut uegnet for børn! Filmen handler om langt mere end katolicisme, præster og bøsser. Filmen er også en historie, der tager udgangspunkt i almenmenneskelige aspekter.

Breaking the Waves, Lars von Trier 1996

Jerusalem - Bille August 1996

Køresvenden Efter roman af

Selma Lagerlöf

Døde poeters klub

Riget I + II

Himlen over Berling

Blue Velvet

Drengen der gik baglæns

Englegården 1992 svensk film

Englegården næste sommer-1994

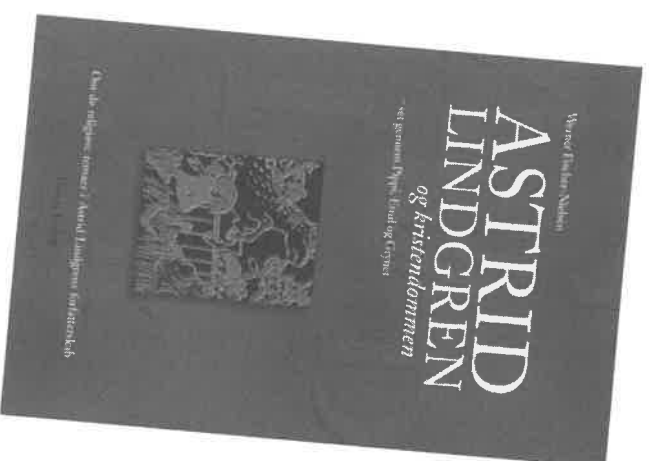
UNITAS

FORLAG

UNITAS FORLAG
Valby Langgade 19
DK - 2500 Valby
TLF +45 3616 6481
FAX +45 3616 0818
CIRØ 211 2566
www.unitas.dk
forlag@unitas.dk

Astrid Lindgren og kristendommen – set gennem Pippi, Emil og Grynet Af Werner Fischer-Nielsen

198,- kr.

Astrid Lindgrens søde og sjove børnebøger er mere end blot en god fortælling, for ofte ligger der en bibelsk beretning bag. Det er Werner Fischer-Nielsens tese i Astrid Lindgren og kristendommen. Astrid Lindgren voksede op i et kristent hjem; hendes far var kirkeværge. Det har naturligvis påvirket Astrid Lindgrens liv og især hendes forfatterskab.

Werner Fischer-Nielsen går tæt på Astrid Lindgrens forfatterskab og ser på, hvor stor indflydelse kristendommen har haft, selvom Astrid Lindgren aldrig har bekendt sig som en kristen forfatter. Mange steder springer kristendommen i øjnene på én, når først man er blevet opmærksom på den. F.eks. har Pippis store omsorg for alle små og nødlidende, børn og hundehvalpe, de mope-de og forsagte forbillede i Jesu lære.

Bogen er velegnet som inspirationskilde til forkyndelse og undervisning samt velegnet til læsning for den, der blot holder af at læse bøger af og om Astrid Lindgren.

Folkehøjskolens pædagogik

Højskolerne har betydet meget for udviklingen indenfor voksenpædagogik. Henning Nørhøj giver i denne artikel en beskrivelse af den pædagogik, der er fremherskende på højskolerne og viser, hvor vigtigt det er, at tage udgangspunkt i elevernes situation.

Af Henning Nørhøj

„Hvad solskin er for den sorten muld, er sand oplysning for muldets frænde“.

Folkehøjskolen hører med til det danske arvegods ligesom folkekirken, demokratiet og kongehuset. Folkehøjskolens pædagogiske idé har da også været afgørende for voksenpædagogikken gennem generationer. I det følgende vil jeg give en skitse til højskolens pædagogik, menneske- og samfundsyn. Det kan naturligvis ikke gøres uden henvisning til Grundtvig og Kold.

Sand oplysning.

„Hvad solskin er for den sorten Muld, er sand Oplysning for Muldets frænde“, synger vi. Oplysning skaber altså vækkelse. Sand oplysning er derfor i første række ikke at forstå som en oplysning i form af bibringelse af nogle kundskaber om livet, som skal hjælpe mennesker til bedre at forstå det. Det må, som det er udtrykt i digtet, være en vækkelsesproces til livet. I denne proces står ånd og stov, intellekt og følelse, den enkelte og fællesskabet ikke som parvis adskilte og absolut modsætningsfyldte størrelser. De er snarere at betragte som poler i et spændingsfelt, altså som størrelser der gensidigt betinger hinanden, og som derfor vekselvirker med hinanden.

Livet er mageløst, åbent og gådefuldt. Det betyder, at sand oplysning ikke bliver til ved en pædagogik, der blot retter sig mod fornuften, - mod mennesket for-

stået som en rationel størrelse. Den pædagogik, der tager sigte på at beskrive, analysere og forklare virkeligheden, er ikke tilstrækkelig. Livets gådefuldhed og mangfoldighed kan ikke erkendes af rationel vej, den må opdages og opleves.

Disse mere overordnede tanker om sand oplysning som udgangspunkt for en pædagogisk tænkning kan måske synes vanskelige at omsætte i en praktisk anvendelig didaktisk teori. Netop her kan man hente hjælp hos Christen Kold. Kold er ofte opfattet som den praktiske formidler af Grundtvigs pædagogiske visioner. Imidlertid var Kold selv en original tænker.

Kolds historiske forudsætninger er det danske samfund i århundredet efter landbrugsreformerne. Det er udflytningen, grundloven af 1849 og vækkelserne. I pædagogisk henseende er det Rousseaus "Emile" fra 1762. Hertil kommer oplevelsen af en personlig vækkelse gennem mødet med lægprædikanten Peder Larsen Skræppenborg, der for alvor satte ham i gang som pædagog. I "Om Børneskolen" beskriver han skolens overordnede mål som værende:

„at bringe Klarhed over livsforholdene“

„at vække Liv, skærpe Syn og kaste Lys over Livet og Erfaringen“

Undervisningen skal fremme bevidstheden om, at livet er indsats værd i de fællesskaber, vi er i af historisk og kulturel art. Først

gennem denne bevidsthed og dette engagement - Kold kalder det "ånd og virkelighed" - kan vi nå til at leve "et velforstået liv".

Den folkelige oplysning

Ifølge den nye folkehøjskolelov fra 1993 er det højskolens hovedsigte at give folkelig oplysning, idet undervisningen skal være af almindelig karakter. Højskolens undervisning indbefatter altså både et menneskesyn, et syn på folkelighed og en særlig opfattelse af forholdet mellem viden og kompetence.

I sin fremsættelse af Forslag til lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler motiverede undervisningsministeren brugen af begrebet "folkelig oplysning" på følgende måde:

"Folkelig oplysning" er den bedste beskrivelse af det fælles hovedsigte, fordi den udtrykker den tradition, der skal fastholdes og udbygges: oplysning om de folkelige fællesskaber, tolkning af tilværelsen og meningen med livet.

Traditionen er klart den grundtvigske. I sine Marielyst-taler drog Grundtvig et skel mellem et oplysningsbegreb, der havde sit udgangspunkt i en naturvidenskabelig betragtning af mennesket - og så "hvad jeg kalder almindelig folkelig oplysning". Den folkelige oplysning bygger på en opfattelse af mennesket som et åndsvæsen, der giver sig udtryk som folkeånd. Det er så folkehøjskolens opgave at styrke den danske folkeånd.

Den folkelige oplysning stod altså ifølge Grundtvig imod den akademiske, som han opfattede som fremmedgørende. Den hørte ikke til det danske.

Hvad er et menneske?

Men netop for at forstå det folkelige, måtte Grundtvig vide, hvad det vil sige at være menneske: "Mennesket er et Guddommeligt Eksperiment, der viser, hvordan Aand og Støv kan giennnemtrænge hinanden"

Når mennesket betegnes som "støv" er det, fordi det deler vilkår med alt andet levende. Mennesket er et kropsligt og sanseligt væsen, men også et fornuftsvæsen. Med begrebet "ånd" udtrykker Grundtvig, at mennesket har en fornemmelse for, ja har delagtighed i alt det, der ikke lader sig beskrive med de eksakte videnskaber. Mennesket har følelser og kender til tilværelsens dybder. Det er med ånden, at mennesket forstår forskellen mellem godt og ondt, skønheden og kærligheden. Ånden gør mennesket til et historisk væsen. Og som et "eksperiment" er dets gådefuldhed udtrykt. Mennesket lader sig ikke blot beskrive som et individ, men mennesket er til som folk. Det er indvævet i en historie og har et bestemt sprog. Mennesket er altid til i sammenhæng og afhængighed. Det folkelige er derfor selve folkets livskraft og dynamik.

Folkelig oplysning har som udgangspunkt, at vi er indfældet (som Løgstrup kaldte det) i natur, historie og sprog. Det er den folkelige oplysnings opgave at gøre opmærksom på, at denne afhængighed også er ensbetydende med nogle livskilder, som vi som enkeltpersoner og folk ikke kan være foruden. Det er den folkelige oplysnings opgave at pege på, at der er en dyb og uomgængelig sammenhæng mellem vores frihed og vores afhængighed.

Livsoplysning

Tæt op ad begrebet folkelig oplysning ligger begrebet livsoplysning. De to begreber er næsten umulige at skelne fra hinanden og bruges ofte i flæng. I udvalgsarbejdet op til den nye lov fra 1993 blev begrebet livsoplysning imidlertid foreslået i stedet for folkelig oplysning, dels fordi begrebet i højere grad udtrykker højskolens grundtvigske tradition, dels fordi livsoplysning tydeligere angiver undervisningens indhold. Endelig var det også en kritik, at begrebet er for indforstået og ikke anvendes udenfor højskolernes verden.

På vore højskoler tolkes begrebet "livsoplysning" sådan:

- I begrebet livsoplysning udtrykkes erfaringer, oplevelser og følelser, som danner baggrund for det personlige liv.

- Livsoplysning peger på, at kærligheden kommer før klogskaben. Livsoplysning er det eksistentielle, samværet og samtalen.

I begrebet ligger altså, at det er selve indholdet af livet, der er oplysningens væsenligste opgave. Den form for oplysning er vel at mærke ingen eksperter i. Derfor er oplysningen afhængig af samtalen, og ikke af en undervisning eller en oplysning, hvor der belæres eller moraliseres.

Det almindelige

Lad os så først se nærmere på begrebet det almene. Det almene er det fælles. Dvs. fælles sprog, historie og folkelighed. I begrebet det almene er indbefattet et menneskesyn, et syn på folkelighed og et syn på, hvad der er forholdet mellem viden og kompetence. Almindelig undervisning forstås da også almindeligvis som blot mere end undervisning, som fører til konkret viden. Ifølge Nu Dansk Ordbog er definitionen på almindelig undervisning, at det er almindelig dannelse. Dvs. det mål af kundskab og velopdragethed, man må forudsætte for, at et menneske kan kaldes dannet. Det almene er altså forstået som noget dobbelt, når det anvendes i forbindelse med begrebet dannelse. Almindelig dannelse er altså det, der sætter sig spor, når alt andet er glemt. Og det er omgangsformer.

Går vi til Den store danske Encyklopædi, så omtales dannelse som et af de vanskeligste pædagogiske begreber at få hold på. Men begrebet udtrykker i alt fald en bestræbelse på at finde et undervisningsindhold, der udgør et samlet hele. Almindelig dannelse står derfor i modsætning til usammenhængende informationer og ensidig specialisering rettet mod erhverv og ekstrem individualisering.

For nærmere at kunne bestemme begrebet almindelig dannelse, kan

man bruge ideen i Umberto Eco's Foucaults pendul. Pendulet er symbolet på jagten efter en samlende sandhed. Man hænger et pendul op, og dets svingning afspejler universets bevægelse. Ikke alene bevæger det sig lokalt, men dets lokale bevægelse afspejler den universelle bevægelse. Tilsyneladende er selve universets omdrejningspunkt der, hvor vi hænger pendulet op. Universet har tilsyneladende uendeligt mange omdrejningspunkter, men alligevel kan vi ikke opgive tanken om, at der er noget fælles, et centrum, og det vil sige en bagved liggende fælles sandhed. På samme måde må begrebet almindelse bestemmes i forhold til, at vi lever i et opsplittet samfund, hvor tilværelsen analyseres og bestemmes fra forskellige "omdrejningspunkter".

Den almene dannelse og det pædagogiske frirum

Johan Fjord Jensen skriver i sin artikel "Dannelse og det pædagogiske frirum", Danske Noter 4/1991, at vort uddannelsessystems vægtlægning på et højt indhold af almen og personlig kompetence har rod i reformpædagogikkens styrke i Danmark. Johan Fjord Jensen taler om 3 moderne bølger:

1. De grundtvigske folkeoplysere skabte i sidste halvdel af 1800-tallet med deres mundtlige oplevelsespædagogik et modstykke til byernes skriftindlæring. Denne undervisning fandt sted i et pædagogisk frirum, dvs. adskilt fra erhvervslivets krav.

2. I 1930'erne skabte de kulturradikale pædagoger den anden bølge ved at rykke pædagogikken

ned til småbørnenes legeorienterede frirum. Inspirationen kom klart fra den psykologiske emancipationstænkning. Dette kom til at præge folkeskolens udvikling.

3. Den tredje bølge var studentoprørets fagkritik. Her brød reformpædagogikken ind i de etablerede uddannelsesinstitutioner, gymnasier og folkeskolen. 1980'ernes højrevinde har imidlertid standset - eller snarere rullet den bølge tilbage.

Som en 4. bølge i reformpædagogikken peger Fjord Jensen endelig på den undervisning, som vil udvikle sig i "randen af uddannelsessystemet" med elever, som er ældre og som ikke har været underkastet en systemiseret uddannelse - altså de voksne midt i livet.

Hvad er kompetence?

Den almene kompetence bliver afgørende i et samfund, hvor vi ikke længere har lønarbejde som middel til at få en rekreativ fritid. I det fremtidige industrisamfund vil der være glidende overgange mellem arbejde og fritid, hvilket igen indebærer et krav om kreativitet og personlig udfoldelse både i hjemmet og på arbejdspladsen - også fordi opdelingen mellem de to sfærer bliver mere flydende.

Hvad almen kompetence så betyder, kan gøres op i følgende:

1. at den stigende opsplittning af tilværelsen og den fremadskridende teknologisering må modsvares af en tænkning og refleksion over værdier i højskolens undervisning.

2. at den fremadskridende globalisering og internationalisering skaber behov for, at vi finder frem til vores identitet, til vores tilhørs-

forhold og kulturelle rødder.

3. at den fremadskridende specialisering skaber behov for at kunne tænke i helheder.

Højskolen vil

- ♦ helheden frem for specialiseringen
- ♦ det personlige og det samfundsmæssige
- ♦ give de unge en oplevelse af samvær, afhængighed og ansvar for hinanden
- ♦ give en erfaring af fællesskabets betydning og værdi.
- ♦ give både færdigheder og forståelse.
- ♦ undervise med fag fremfor i fag.

En rapport fra en gruppe RUC-studenter om højskoleelevers udbytte af højskoleundervisningen indeholder både kritik og opmuntring.

Rapporten konstaterer en fare i, at højskolen bliver til en 4. g, fordi den i stigende grad befolkes af tidligere gymnasielever. Ikke desto mindre konstaterer rapporten, at der overordnet sker en personlig udvikling for eleverne i løbet af højskoleopholdet. Deres identitetsudvikling understøttes, mens intentionen om dannelse af myndige og demokratiske borgere træder i baggrunden. Rapporten nævner fire dimensioner, som samler udbyttet af et kursusophold:

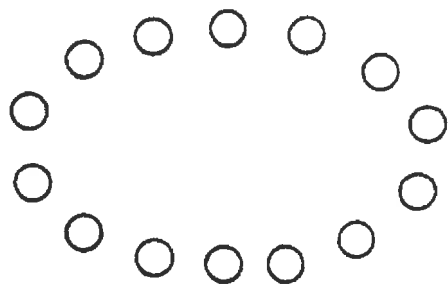
1. Eleverne opnår en fællesskabsevne, idet man indgår i et tæt samvær med hinanden og med lærerne. Denne fællesskabsevne ser eleverne imidlertid som et personligt udbytte, der ikke sættes i forhold til samfund og demokratiske fællesskaber.

2. Selvrefleksion opnås i kraft af højskolens koncentration om elevernes udvikling - og i kraft af at den unge frit kan sætte sin egen

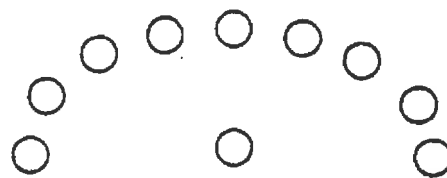
Fortsættes side 24

FOLKEHØJSKOLELÆRERENS PÆDAGOGISKE SITUATION

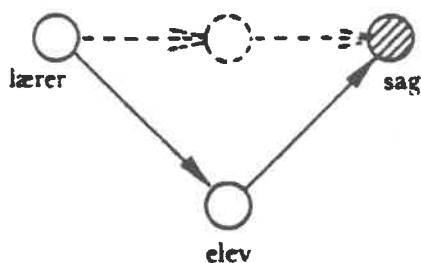
STUDIEKREDS
læreren er en af mange
som han ofte ønsker

STUDIEKREDS
læreren har et »mandat«
eller ærinde
som han næsten altid gør

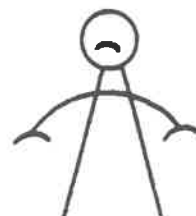
Han holder på den første men tænker i den sidste

DEN DIREKTE METODE

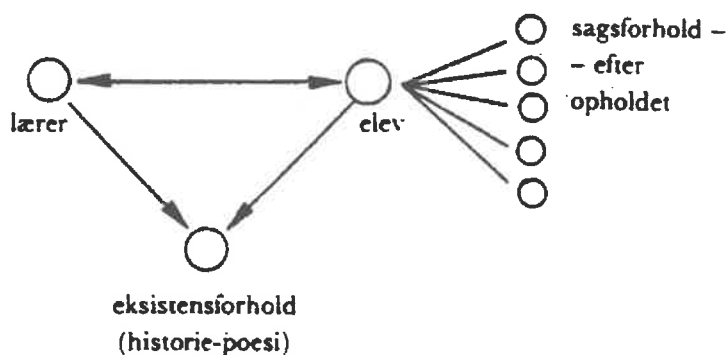
eks.
kvindesag
arbejdsplads
stressfænomener

Resultat

—Lærer og elev laver tema – eller projektundervisning – anvender en kritisk metode – er udadvendte – avslørende
påstand: sagen vokser – eleven låses fast

DEN INDIREKTE METODE

Resultat

Påstand: Eleven vokser – bliver virksom – opdager at livet er større end vi regner med – kan selv gå igang med »sagen«

Fortsat fra side 22.

udvikling i centrum indenfor højskolens rammer.

3. Eleverne opnår generelt også en bedre samtaleevne. Undervisningen bygger på dialogen eller den "levende vekselvirkning" for at bruge Grundtvigs ord. Og netop i dialogen lærer eleverne noget om sig selv og de andre.

4. Selve undervisningen fører ifølge rapporten til udvikling og refleksion. Læringsmiljøet, forholdet til lærerne opleves som positivt og fremmede for den enkeltes udvikling. Eleverne har på højskolen plads til at lære på egne

betingelser.

Det er min overbevisning, at Grundtvigs dannelses- og oplysningsbegreb fastholder den enkelte på delagtigheden i det folkelige og det fælles. Det kunne Grundtvig ud fra sine forudsætninger kun sige ved at fastholde menneskets skabthed. Men hans anliggende kan også forstås uden en kristen skabelsestro. Det er først og fremmest K. E. Løgstrup der har gjort os opmærksom på dette forhold. Ifølge Løgstrup hviler vores liv på noget givet. Livsytringer som tillid, åbenhed og

barmhjertighed er mulighedsbetingelser for mennesketilværelsen. Disse ytringer er vel at mærke ikke kulturskabte, men betingelse for, at noget overhovedet kan skabes. Således er tillid og åbenhed mulighedsbetingelsen for fællesskab. Barmhjertighed er mulighedsbetingelse for engagement. At give oplysning om livet er så at oplyse om det, som allerede findes. Oplysningens grundlag kan ikke være idéer, som kommer udefra, men må være i livet selv og komme til os gennem erfaringen, via sproget og via oplevelsen.

FOLKEKIRKEN PÆDAGOGISKE INSTITUT

Kommende kurser i efteråret 1998!

Studiedag om kirke-skole-samarbejdet

3. oktober 1998, kl. 10.00-16.00 i Århus

For præster, lærere og kirkelige medarbejdere i øvrigt.

Stiftskursus for Viborg stift om almen religionspædagogik

Tirsdag den 6. oktober - onsdag den 7. oktober 1998

For præster, sognemedhjælpere og lærere.

Efteruddannelse for sognemedhjælpere, 2.del

Mandag den 26. oktober - fredag den 30. oktober 1998

Hos Sognediakonien på Diakonissestiftelsen, Frederiksberg

For sognemedhjælpere, der har deltaget i kursus 1 (marts-april 1998). Deltagerne forventes at deltage i alle kursusrækkens fire kurser.

Salmer i det 20. århundrede

Mandag den 2. november - fredag den 6. november 1998 i Løgumkloster

For præster, organister, andre kirkelige medarbejdere m.fl.

Religionspædagogisk Seminar

Den religiøse dimension -

Paul Tillich og religionspædagogikken

Mandag den 9. november - fredag den 13. november 1998 i Løgumkloster

For teologistuderende, præster og lærere.

Konference om kirkespil

20. november - 21. november 1998

i Mårslet Kirke og sognegård

For præster, kirkelige medarbejdere og andre interesserede.

Bøger og materialer

Bent Falk:
KÆRLIGHEDENS PRIS.
Forlaget ANIS 1998.
188 s. kr. 189,-

Vi kan hjælpe mennesker med alt muligt. Men vi kan ikke hjælpe dem ud af deres følelse af magtesløsheden. Det er selvfølgelig enhver sygeplejerske eller læges erfaring - men det gælder også når vi står overfor en nær pårørende, der totalt har mistet livsmodet eller bliver uhelbredelig syg. Vi opdager, at magtesløsheden smitter, og derfor flygter man også fra de magtesløse. Særligt gælder det i forhold til de døende. Besøgene bliver færre, stuegangen sjældnere og kortere, måske kan vi nøjes med at kikke i journalen.

Det er nu engang sådan, at den eneste hjælp, vi kan yde, er - solidarisk - at vedgå vor egen magtesløsheden. Således er det f.eks. en langt bedre trøst at sige: "jeg er fortvivlet over, at jeg/vi ikke kan hjælpe dig længere" - end at sige: "Nej, ved du nu hvad: Du må virkelig ikke opgive håbet"; underforstået: Smit mig ikke med din hjælpeløshed. Det første skaber fællesskab; det sidste skubber den anden ud i kulden.

Hvad har det her så med kærlighed at gøre? - det har alt muligt med kærlighed at gøre, fordi kærlighed altid forudsætter afmagt. Kærlighed er antimagt, magtens modpol, og derfor den eneste mulige modgift mod den magtsyge, den magtdyrkelse, der ligger både i glæden over magten og sorgen over afmagten. Kærligheden

siger nej til magten. Var der kærlighed nok - kunne vi sige - så var der ingen der gad have besvær med at få og fastholde magten. Netop i magtesløsheden kan man tage imod. Og sådan begynder livet - med fødsel og dåb; og sådan kommer vi alle til at afslutte det; og kun som modtagere får vi mulighed for at få del i alle de højdepunktsoplevelser, der ligger imellem. Vi kan nemlig ikke gennemtvinge, at nogen elsker os; det har vi ingen magt over; og hvis vi prøver at tvinge kærligheden, dør den omgående. Først når vi opgiver at hage os fast til den anden; først når vi er villige at give slip på den anden, giver vi ham eller hende mulighed for at give sig selv til os i kærlighed. Og først når vi har sluppet kan vi tage imod.

Vigtigheden af at give slip gælder altså både i forholdet til den anden, som ikke skal føle sig omklamret; det gælder også i forhold til én selv: jeg kan først elske både i fysisk og åndelig henseende, når jeg har tillid nok til at slippe kontrollen. I sidste ende er den frygtede afmagt altså også døren ind til noget af dét, som er det allervigtigste for os her i livet: Den modtagen, den hvilen i livsstrømmen eller Guds Faderhånd, den hvilen i kærlighed, som er alle tings begyndelse og ende.

(Kærlighedens pris s. 167-9).

Ja, "kærlighedens pris" indeholder megen inspiration til prædikener. Men bogen er først og fremmest et sobert og dybtgående eksempel på, hvordan teologi og psykologi kan gå i vekselvirkning med hinanden. .

Bent Falk er selv teolog og praktiserende psykoterapeut. I "Kærlighedens pris" fremlægger han i form af redigerede foredrag og artikler sine overvejelser og erfaringer. Bogen er delt op i 3 hovedafsnit: Bibelen i sjælesorgen, ritualer og højtider. Hertil kommer et afsnit om sygehuspræstens arbejde og vilkår.

Det er erfaringsnær bog, som i bedste forstand sætter evangeliets forkyndelse ind i en sammenhæng med det sjælesørgerske arbejde, som enhver kan stå i, når en af vore nærmeste rammes af sygdom og ulykke. Det bliver af Bent Falk klart demonstreret, at de sjælesørgerske arbejde aldrig er bedrevidenhed eller en demonstration af, hvor meget *jeg* kan og magter. Nej, det teologiske udgangspunkt er netop inkarnationen: at Gud kom os nær.

Psykologien bliver i denne bog også vedkommende og nærværende i en kristen sammenhæng. Vi har i kirken en traditionel skepsis overfor psykologien som viden-skab, fordi dens udgangspunkt var religionskritisk og derfor blev opfattet som en "konkurrent" til det kristne livssyn. Den åndløse og materialistiske psykologi *findes* i bedste velgående - men altså ikke i Bent Falks bog!

Som sagt er bogen en inspiration for præsten med sine spændende vinkler på det bibelske stof. Men bogen er ikke mindst velegnet til personlig brug, til studiekreds og grundlag for samtale.

Werner Fischer-Nielsen:
ASTRID LINDGREN OG
KRISTENDOMMEN - set
gennem Pippi, Emil og
Grynet. 117 s. 198, -
kr. UNITAS 1998.

I "Ronja Røverdatter" giver Ronja frivilligt sig selv som gidsel for

fjenden for at redde sin ven. Hun springer nemlig over Helvedesgabet, den kløft der går ned gennem Ronjas fars, Mattis, røverborg og deler den øverst til nederst i to dele. Helvedesgabet er blevet til i det forfærdelige uvejr, som rasede den nat, Ronja blev født.

Werner Fischer-Nielsen ser i sin bog en parallel mellem dette motiv i "Ronja Røverdatter" og betydningen af Jesu fødsel: For Jesu fødsel betyder, at Gud selv er sprunget over Helvedesgabet ind i vores verden. Jesus er sprunget over afgrunden mellem Gud og os, over de afgrunde, der skiller mennesker fra hinanden og deler vores hjerte. (s. 80).

Werner Fischer-Nielsen gør det klart for os, at Astrid Lindgrens børnebøger med sine sjove personer og dramatiske handlinger er andet end blot fortællinger. Der ligger ofte en bibelsk fortælling bagved eller et bibelsk motiv.

Werner Fischer-Nielsen giver os med sin bog en tæt gennemgang af Astrid Lindgrens forfatterskab. Og som læser åbnes ens øjne nu gang på gang for den nære sammenhæng mellem fortællingerne og bibelen.

Emils skarnsstreger er jo i virkeligheden gode gerninger. Det er jo for at være hjælpsom, at Emil sætter fluefangere op i hele køkkenet og anbringer en musefælde under bordet. At Emils far så er så forfærdelig uheldig at få storetåen i musefælden gør disse gode gerninger til skarnsstreger. Eller hvad med fortællingen om Emils julegilde! Den er jo helt bibelsk. Sammenlign blot med Luk. 14,15-24 (det store gæstebud).

Pippi er ikke helt af denne verden, konstaterer Werner Fischer-Nielsen. Hun bor der, hvor man forlader den der borgerlige tryghed og normalitet og orden. I hendes verden er der næsten ingen voksne, ingen kirke, ingen juleaften. Hun er nemlig selv udtryk for juleevangeliets indhold. Hun er en

Jesus-figur og hendes hus og have er et paradys (s. 29).

Det siger sig selv, at denne bog vil blive brugt som inspiration til mange prædikener - ikke bare for børn og unge.

Werner Fischer-Nielsen skal have tak for sit initiativ og store arbejde for at denne bog kunne blive til.

Eva Nordentoft: HVAD
SIGER SØREN KIERKEGA-
ARD - en kort indføring
i hans tankeverden. 96
s. 138, - kr. UNITAS
FORLAG 1998.

Den ene Kierkegaard-bog kommer efter den anden. Og man skal være ekspert for overhovedet at kunne følge med. Kierkegaard kendes af alle - og mange vil i disse år vide mere om hans tanker. Men de mange monografier om hans tanker synes ikke at hjælpe ret meget på forståelsen af hans tankeunivers. Eva Nordentoft har sammen med UNITAS FORLAG taget initiativ til en kort og let indføring i Kierkegaards tankeverden. Bogen er bygget op som en antologi af tekster med tilhørende arbejds-spørgsmål, hvor centrale spørgsmål som angst, frygt, tvivl og tro behandles. Bogen indledes med en gennemgang af hans levned og samtid.

Alt i alt en lettilgængelig indføring i Kierkegaard og meget velegnet til undervisning.

I GUDS NÆRHED - om
retræter, bøn og kris-
ten meditation.

Det økumeniske Center,
Århus. 125 s. kr. 50, - .

I en indledende artikel om retræte skriver Gerhard Pedersen, hvem bogen i øvrigt er tilegnet, at

retræte betyder "at trække sig tilbage", en betegnelse for de samvær, i hvilket mennesket afsondrer sig fra hverdagens krav og larm. Retrætenes formål er at vende den nød, som det moderne præstations- og forbrugersamfund påfører mennesker. Ja, den er en protesthandling, hvori det moderne samfunds værdier omvurderes. Stilhed er blevet nødvendig for os, ligesom det at kunne modtage og kaste kravene bort.

Bogens tekster af bønner og meditationer er da også samlet til brug for retræten. Det er fine tekster, som kan bruges til lejre, andagter hjemme eller ved møder. Vi har brug for bønner og stilheden.

**Kirsten Kjærulff og
Hans Jørgen Frederiksen: DET LEVENDE LYS -
BILLEDER AF HILDEGARDS
VISIONER. 104 s.,
indb. og ill. - kr. 348.
Forlaget ANIS 1998.**

I de senere år er der kommet en række bøger om Søster Hildegard af Bingen (1098 - 1179) I år holdes der udstillinger landet over om hende, hvor man markerer 900året for hendes fødsel. Og helt selvfølgelig indgår hun i middelalderåret 1999. Hun hører nok til en af middelalderens mest spændende og inspirerende personligheder. Hendes århundrede, 1100-tallet, var en levende og frugtbar tid, sådan som også romantikerne 700 år senere skrev: "den lysende top, hvorfra vi er sjunkne og atter skal op". Men hvorfor er vi så igen blevet så optaget af middelalderen? Svaret er bl.a. at finde hos Hildegard af Bingen. Hendes helhedsopfattelse af tilværelsen, hendes fromhed og en teologi, som var frigjort fra logik og analyse, svarer ganske godt til vores søgen efter en erstatning for materialisme og individualisme og vores

forsøg på at overvinde desillusioneretheden og magtesløsheden over den globale situation.

Hans Jørgen Frederiksen, som er kunsthistoriker og Kirsten Kjærulff, som er forfatter til flere bøger om Hildegard og kendt som foredragsholder om kristen mystik har i et samarbejde udgivet en af Hildegards teologiske værker, *Scivias* fra 1141-50. *Scivias* indeholder en række visioner eller åbenbaringer. Teksten er illustreret i hendes kloster og under hendes opsyn. Teksten og de 35 bogmalerier kommenteres og tolkes nu under titlen "Det levende lys". Hertil kommer en spændende gennemgang af Hildegard og hendes tid.

Scivias regnes for Hildegards teologiske hovedværk. Den kendteste afskrift forsvandt i 2. Verdenskrig, men var dog forinden minutiøst kopieret og affotograferet. "Scivias" betyder "kend Guds veje" og handler om vejen til frelse for hele kosmos. Når verdensforløbet er nået til sin ende, er skaberværket fuldbåret i Kristi mystiske legeme. Universets og menneskehedens historie er identisk med frelseshistorien. Det er den grundlæggende tanke i alle Hildegards værker, som omhandler natur og lægekunst, digte og musik.

Hildegards billeder er ikke at opfatte som en billedbibel, som illustrerer bibelens fortællinger. Nej, det er billeder, der i symbolsk form peger ind frelseshistorien.

**Det danske Hildegard-
ensemble: LUX VIVENS.
Sange fra Hildegards
visioner. CD - 67 minutter - kr. 128, - Religi-
onspædagogisk Center.**

Sammen med bogen er der en CD "lux Vivens" med sange af Hildegards visioner. Sangene synges af det Danske Hildegardensemble,

der blev dannet i 1997 - og som bl.a. består af medlemmer af Maria Hjerte Kloster i Sostrup. Hildegard skrev en samling sange på 77 digte med melodier, som hun har kaldt "Symphonia harmonia celestium revelationem" dvs. "de himmelske åbenbaringers harmoniske samklang". CD'en indeholder 14 af disse sange. På coveret er sangene gengivet på latin, dansk og engelsk.

Henning Nørhøj

Kirkens Undervisning 4/1998

Temaet for 1998 er livsaldre og de kirkelige handlinger.

I næste nummer af Kirkens Undervisning vil vi tage fat på alderdommen og de kirkelige handlinger, der knytter sig dertil.

Artikler og indlæg modtages gerne.

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning.
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde.
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne.
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information.
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans til det pædagogiske arbejde i kirke og menighed.

Udgivet af EPS

Evangelisk Pædagogisk Samvirke, som er en sammenslutning af en række folkekirkelige organisationer, der er involveret i kirkens forkyndelse og undervisning.

Medlemmer af EPS

Dansk Bibelskole. Dansk Missionsråd. De samvirkende Menighedsplejer. Det danske Bibelselskab. Diakonhøjskolen. Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen. Diakonissestiftelsen. FDF. KFUK-spejderne i Danmark/De grønne pigespejdere. KFUM og KFUK i Danmark. KFUM-Spejderne i Danmark. KFUMs Idrætsforbund i Danmark. Kirkefondet. Kirketjenesten i Danmark. Menighedernes Daginstitutioner. Sammenslutningen af IM og KFUM/K skoler. Unge Hjem Bevægelsen i Danmark.

Redaktion

Henning Nørhøj (ansv.),
Arne Kristoffersen, Eberhard Harbsmeier
og Poul Abildgaard.

Sats og layout: Poul Abildgaard
Omslag: Poul Abildgaard
Vignetter: Marianne Jespersen
Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a/s

Abonnement

Årsabonnement (4 numre)
kr. 125,-. Løssalg kr. 35,-
Giro 8 05 53 51.

Henvendelse

Adresseændringer bedes meddelt Avispostkontoret. Husk ved alle henvendelser at opgive abonnements-nummeret, som står opført sammen med adressen på bladets bagside.

Religionspædagogisk Center
Frederiksberg Allé 10 A
1820 Frederiksberg C
Tlf.: 33 24 92 50 (kl. 10-16)

Religionspædagogisk Centers formål er at være til rådighed for såvel hjem, kirke og skole, hvad angår dåbsoplæring og kristendoms-undervisning.

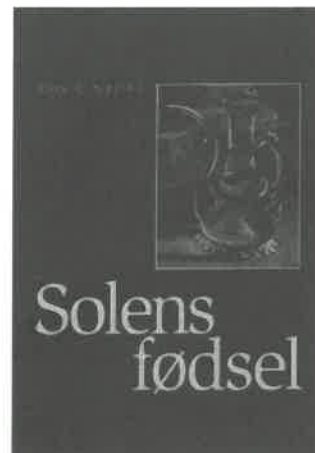
- Udstillinger, kataloger og pædagogisk vejledning.
- Udlejning af film og bogkufferter.
- Salg af bøger og AV-materialer.

Ny bog

Solens fødsel

Erik A. Nielsen

»Solens fødsel – seks tekster om kristendommens hemmeligheder« er en essay-samling om kunst, poesi og kristendom. Hoveddelen består af tre store værkfortolkninger, Matthias Grünewalds *Isenheimeralter*, Johannes Ewalds lyrik og Mozarts *Tryllefløjten*, som forstås som tre forsøg på at genfortolke kernepunkter i den kristne billedtradition.

I den moderne bevidsthed står kristendommen tilbage som en ruin efter en åndelig kæmpebygning. Moderne teologi er ikke uden skyld i den billedstorm, der har ramt kristendommens store billedverden. Det er på tide at forstå, at man ikke kan bestorme de religiøse billeder uden at beskadige den religiøse erfaring og kompetence. Den, der udsletter billeder, udsletter erfaringsveje. Gør kristendommen begrebsligt abstrakt eller usynlig i et billedløst indre.

Bogen er illustreret med en række gådefulde billeder fra denne tradition, og dens synspunkt dækker således malerkunst, digtning og musik.

254 sider, ill. – kr. 249,-

Bogen kan købes hos boghandleren eller bestilles direkte hos forlaget til portofri levering.

Det nye ANIS-katalog er netop udkommet. Har du endnu ikke fået det, sender vi gerne et til dig. Ring, fax eller skriv til os.

Religionspædagogisk Center

Frederiksberg Allé 10 A, 1820 Frederiksberg C
Tlf. 33 24 92 50, fax 33 25 06 07